

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EKONOMICKÉ ŽURNALISTIKY

Právní a ekonomické aspekty odsunu německého obyvatelstva z Opavska
na příkladu obcí Sudice a Třebom

Legal and Economic Aspects of the German Population Transfer from the
Opava Region (Municipalities Sudice and Třebom)

Student: Matěj Tomíček

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. PaedDr. Milan Sekanina, CSc.

Ostrava 2014

Zadání bakalářské práce

Student: **Matěj Tomíček**

Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 7202R020 Ekonomická žurnalistika

Téma: **Právní a ekonomické aspekty odsunu německého obyvatelstva z Opavska (obec Sudice a Třebom)**
Legal and Economic Aspects of the German Population Transfer from the Opava Region (Municipalities Sudice and Třebom)

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Poválečný odsun německého obyvatelstva z Československé republiky
3. Odsun německého obyvatelstva z opavské oblasti bývalého Hlučínska
4. Využití řešené problematiky v žurnalistice
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948.*

Praha: Gallery, 2002. 302 s. ISBN 978-80-860-1055-4.

KOSSERT, Andreas. *Chladná vlast: historie odsunutých Němců po roce 1945.* Přeložil Strážnický, Jiří a Jan Mattuš. Brno: Host, 2011. 473 s. ISBN 978-807-2944-149.

PLAČEK, Vilém. *Prajzáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960.* 2. vyd. Háj ve Slezsku: František Maj, 2007. 179 s. ISBN 978-80-86458-21-2.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

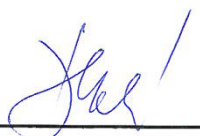
Vedoucí bakalářské práce: **Doc. PhDr.PaedDr. Milan Sekanina, CSc.**

Datum zadání: 22.11.2013

Datum odevzdání: 09.05.2014

Doc. PhDr.PaedDr. Milan Sekanina, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a ke zpracování využil pouze literární a jiné odborné zdroje v této práci uvedené.

Ostrava, 9. 5. 2014

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'M. Tomíček', is written over a horizontal dotted line.

Matěj Tomíček

Poděkování

Rád bych zde poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce Doc. PhDr. PaedDr. Milanu Sekaninovi, CSc., za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích. Dále bych chtěl poděkovat své rodině a přátelům za psychickou podporu, významné připomínky a pevné nervy. Mé díky patří také paní Anně Gargošové, která mi ve svém pokročilém věku pomohla pochopit víc, než všechny publikace dohromady.

Obsah

1	Úvod.....	4
2	Vývoj sudetoněmecké otázky a poválečného odsunu německého obyvatelstva z ČSR	6
2.1	Od středověku k monarchii.....	6
2.2	Češi a Němci v Československu.....	8
2.3	Mnichovská dohoda a Protektorát Čechy a Morava.....	13
2.4	Postupimská konference, Benešovy dekrety	16
3	Odsun německého obyvatelstva z Opavska, respektive z oblasti bývalého Hlučínska	21
3.1	Hlučínská otázka.....	23
3.2	Sudice	27
3.3	Třebom.....	32
4	Odras v dobovém tisku	36
4.1	Hlas	37
4.2	Nová svoboda	40
5	Využití řešené problematiky v médiích	44
5.1	Úvodní článek.....	44
5.2	Interview	49
5.3	Anketa.....	54
5.4	Recenze.....	56
6	Závěr	59
	Seznam použité literatury:.....	61
	Seznam zkratek:	64

1 Úvod

„Přílišná oddanost ideálům končí tím, že v rámci boje proti alkoholismu zastřelíš dítě se sáčkem rumových pralinek.“ Karel Kryl

Bezpráví, kolektivní vina, černobílý pohled na svět. Tak nějak asi vypadal svět v Československu po druhé světové válce. Situace se tehdy otočila o 180° Češi, kteří se ještě na začátku roku 1945 báli na Němce jen podívat, byli najednou pány situace s jednoznačným názorem: všichni Němci bez rozdílu zaslouží trest.

Ale většina nefandila nacistické ideologii a mnozí Německo nikdy ani neviděli. Navíc před válkou na českém území čelili značné perzekuci. Kvůli nemožnosti získat práci museli odjíždět právě do Německa, kde jí bylo dostatek a logicky se následně během okupace začali chovat podle starého českého přísloví „Koho chleba jíš, toho píseň zpívej“.

Tématem naší bakalářské práce je odsun německého obyvatelstva z Opavska, respektive z Hlučínska, se zaměřením na obce v třebomsko-sudickém výběžku, tedy Sudice a Třebom. Cílem je zmapovat odsun německého obyvatelstva v obou zmíněných obcích a jeho dopad na jejich ekonomický vývoj. Práce je rozdělena do čtyř kapitol:

- nástin vývoje česko-německých vztahů od jejich počátku ve středověku až do tragického vyústění po druhé světové válce
- zkoumání realizace odsunu německého obyvatelstva z Opavska, respektive z oblasti Hlučínska, se zaměřením na obce Sudice a Třebom
- analýza tisku, vydávaného v letech 1945 a 1946 v okolí Ostravy týkajícího se odsunu německého obyvatelstva
- využití řešené tematiky v žurnalistice

První část naší bakalářské práce, tedy „Vývoj sudetoněmecké otázky a poválečného odsunu německého obyvatelstva z ČSR“ začíná už ve středověku, kdy došlo k prvnímu styku obyvatel českých zemí s Němci. Věnujeme se jejich společnému soužití, už tehdy vznikajícím problémům a vývoji česko-německých vztahů. Od středověku se následně přesouváme k Rakousku-Uhersku, později pak k Československu. Zde věnujeme velkou část práce i politické situaci první republiky se zaměřením na boj českých a německých politických stran zastoupených především Sudetoněmeckou stranou. Pokračujeme Mnichovskou dohodou a situací v Protektorátu Čechy a Morava a závěrečná část kapitoly je věnována postupimské

konferenci a dekretům prezidenta Beneše, které se bezmezně týkaly soužití Čechů s Němci po druhé světové válce. V této části práce využíváme především metody historické deskripce.

Druhá část práce začíná vymezením opavského a hlučínského regionu a jejich vzájemnému prolínání. Stejně tak se v ní věnujeme historii Hlučínska jako takového a nastínění jeho poválečné problematiky. Další část druhé kapitoly je pak věnována obcím Sudice a Třebom, u kterých zkoumáme jednak jejich historické kořeny, které s odsunem německého obyvatelstva úzce souvisí, tak i jejich česko-německou příslušnost nebo vývoj obyvatelstva před druhou světovou válkou a krátce po ní. Tato část práce využívá metody analýzy a syntézy a také indukce a dedukce.

Třetí část práce je potom zaměřena na dobový tisk vycházející těsně po konci druhé světové války a česko-německým vztahům během odsunu německého obyvatelstva. Srovnáváme medializaci tohoto problému díky deníku Československé strany lidové Hlas se zaměřením na Ostravsko a také deníku krajského výboru Komunistické strany Československa v Ostravě Nová svoboda. Výběr obou deníků ovlivnila snaha o analýzu různého spektra politických stran, přičemž Československá strana lidová byla tehdy jedinou nesocialistickou stranou. Tato část práce využívá především metody analýzy obou médií a jejich obsahu. Nezabýváme se rozhlasovými stanicemi, ani jinými zdroji informací té doby.

Poslední kapitola naší práce se zabývá řešením dané problematiky v žurnalistice. Je také rozdělena na čtyři kapitoly – úvodní článek, interview, anketa a recenze.

Při výběru tématu nás ovlivnila především přetrvávající živá debata o sudetoněmecké otázce, která je i dnes aktuální. Dále to byla touha více se dozvědět o dekretch prezidenta Beneše, které měly údajně nespravedlivě vyhnat německé obyvatelstvo z pohraničí. I v současné době je tento problém velmi aktuální a stále má vliv na česko-německé vztahy.

2 Vývoj sudetoněmecké otázky a poválečného odsunu německého obyvatelstva z ČSR

2.1 Od středověku k monarchii

Abychom správně pochopili události let 1945-1946, musíme se vydat o několik století zpět. Soužití obyvatel českých zemí s obyvatelstvem německým na území dnešní České republiky sahá až do doby vlády Lucemburků. První zmínky o německém obyvatelstvu totiž pocházejí už ze 13. století. Tehdy německé obyvatelstvo začalo osídlovat především do pohraničí. Vábila je volná pracovní půda, stejně jako možnost rozvíjet se v řemeslné či obchodní činnosti. Vždyť pouhých 15 % z celého území Přemyslovců bylo osídleno.¹ Této kolonizaci se v pozdějších letech začalo říkat též „velká“, „vnější“ nebo taky „německá“.

Kolonizace probíhala nejprve v domácích podmínkách. České obyvatelstvo se stěhovalo do pohraničí a až v době, kdy vyčerpalo své lidské zdroje, přišli na řadu Němci. Jak v knize *Rozumět dějinám* uvádí Zdeněk Beneš, nešlo pouze o německé obyvatelstvo žijící v blízkosti českých zemí: „Teprve když se možnosti domácí kolonizace vyčerpaly, začali přicházet noví osadníci, a to nejen z přilehlých německých oblastí, ze Saska, Bavor, Rakous, Falce, ale také ze vzdálenějšího Duryňska, Švábska či dokonce z Porýní.“²

Ba ani „německá“ kolonizace nebyla prvním kontaktem Čechů s Němci. K té prokazatelně došlo už během 9. století ještě na území Velkomoravské říše. Tehdy šlo především o šíření křesťanské víry v podání franckých kněží. Snažili se konvertovat především do šlechtických rodů a stejnou úlohu sehráli i o jedno století později v českém státě. Vlastně i první pražský biskup Dětmar pocházel z německé strany, konkrétně ze Saska.³

Rozdílnost mezi českým a německým vnímáním sociálních, politických, ale i náboženských faktorů se s postupem doby stupňovala. Vše vyústilo až k bitvě na Bílé Hoře, která je v mnoha literaturách označována jako „konec samostatnosti české“. Třicetiletá válka nebyla válkou čistě mezi Čechy a Němci, byl to spíše souboj státností. Na české straně vládl stavovský princip, na straně římské absolutistický, který shodou okolností ovládl v 17. století

---

¹ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Oeconomica, 2004, s. 13

² BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám*. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948. Praha: Gallery, s. r. o., 2002, s. 13

³ BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám*. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948. Praha: Gallery, s. r. o., 2002, s. 14

většinu Evropy. S trochou nadsázky se dá říct, že porážka na Bílé hoře na 300 let ochromila české státnictví. Vítězství císařského absolutismu naopak posílilo germanizační tendence.

Nový státní útvar pod absolutistickou mocí císaře Svaté říše římské stále více upevňoval byrokratické principy. Bylo ale zapotřebí stanovit jednotný jazyk, kterým se by se v říši mluvilo. O zákonem podložené opatření se postaral Josef II. a zavedl tak nechtěně českým občanům impulz o znovuoobnovení českého jazyka jakožto úředního. Němčina se sice prosazovala víc a víc, zároveň se však stávala jakýmsi středobodem všech etnických střetnutí v období 17. – 19. století, gradujícím Českým národním obrozením.

Už od konce osmnáctého století procházela římská říše procesem, kdy se z etnických skupin stávaly skupiny národní. Vytvoření národa podle mezinárodně uznávaného českého historika Miroslava Hrocha prochází třemi fázemi. První fáze je čistě akademického zájmu. Studuje se národní jazyk, kultura, životní způsoby. Druhá fáze už je praktičtější, též nazvaná „národní agitace“. Vzdělanci dané etnické skupiny se snaží přesvědčit ostatní členy téže skupiny, že jejich etnikum má stejnou hodnotu, jako ostatní národy. Tato fáze musí být bezpodmínečně úspěšná. Pokud je splněna, nastupuje konečná třetí fáze, se kterou už pomalu národ vzniká. Podmínkou vzniku je ale masové ztotožnění se s národnostními ideály, vyspělá sociální struktura společnosti a především rozvinutá hospodářská politika daného etnika.⁴

Všechny tyto faktory byly klíčové v době Národního obrození a i později během bojů první světové války. Ve všech ohledech jme měli své vlastní obrozence. Například po smrti dr. Albína Bráfa v roce 1912 přišly české noviny s větou, která přesně charakterizuje jeho, ale i další buditelskou činnost. „Byli-li Šafařík, Dobrovský, Jungmann buditeli literárními a národnostními a byli-li Havlíček, Palacký a Rieger buditeli a tvůrci českého politického programu – byl Bráf hlavním buditelem národohospodářským.“

Obdobně klíčovou roli, jakou pro západní země Evropy měla Velká francouzská revoluce v roce 1789, hrála i revoluce v roce 1848 pro budoucí vývoj Čechů s Němci. Německá společnost přijímala smírně české kulturní prostředí, co jí ovšem vadilo, to byla samostatná česká politika. Už zde nacházíme zárodek sporů, které v pozdějších letech vyústily až k tragickému konfliktu obou etnik.

---

⁴ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dilem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, s. 52-54

Od roku 1848 až do první světové války byly vztahy českého a německého etnika jako na houpačce. K nejvážnějším konfliktům došlo v 90. letech 19. století, kdy došlo k punktačnímu pokusu, podle kterého se Čechy měly rozdělit na menší útvary podle etnického složení obyvatelstva. Česko-německým vztahům nepřidala ani Badeniho jazyková nařízení⁵ z roku 1897, která v určitých oblastech zrovnoprávňovala češtinu s němčinou. Za klidnější období můžeme označit léta 1905 – 1908, která byla spjata především s dobrou náladou společnosti pramenící z vidiny demokratizace politického života v Rakousko-uherské monarchii. Příkladem demokratizace je například zavedení všeobecného hlasovacího práva v Rakousku.

Celkově vzato ale situace byla vážná. Už od zmíněné revoluce byly v plánu uzavřené samosprávné německé kraje, k čemuž nakonec nikdy nedošlo. S jiným návrhem zase přišel Julius Grégr v roce 1888, který usiloval o odtržení pohraničních výběžků od českých zemí. Všechny tyto teorie byly, jak uvidíme, nakonec převedeny do praxe.

2.2 Češi a Němci v Československu

První světová válka skončila na přelomu října a listopadu roku 1918. Měla obrovský dopad na rozdělení evropských zemí. Jak píše ve své knize Michal Spirit: „Skončil tak čtyřletý celosvětový konflikt, ovšem jeho diplomatické ukončení, tj. uspořádání mezinárodních vztahů, teprve stálo před všemi jeho subjekty.“⁶ Válka totiž ukončila činnost dvou obrovských monarchií – německé a habsburské. Německá monarchie porážku snášela lépe než druhá zmiňovaná a udržela si tak pozici státu. Habsburská monarchie se rozpadla na několik menších, tzv. nástupnických států. Šlo o nově vzniklé Československo, Rakousko, Polsko, Maďarsko a Jugoslávii. Část některých území bývalého Rakouska-Uherska byla přidělena Itálii, popřípadě Rumunsku.

Od roku 1526, kdy se země Koruny české staly součástí habsburské říše, šlo o největší zásah do česko-německých vztahů. Po téměř 400 letech se český národ mohl opět postavit na své vlastní nohy a dokázat, že nepotřebuje být pod ochranou větších mocností před křídelními útoky dvou historií určujících států – Německa a Ruska.

---

⁵ Badeniho jazyková nařízení byl neúspěšný pokus o zrovnoprávnění češtiny s němčinou z roku 1897 ve vnitřně-úředním styku Rakouska-Uherska

⁶ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Oeconomica, 2004, s. 29

Problémem bylo, že na území nově vzniklého Československa žili lidé kulturně, nábožensky, národnostně i jazykově různorodí.⁷ Němci se často bouřili proti nepravostem, pořádali demonstrace, nosili transparenty s nápisy „Pryč s českou tyraníí!“ V nově vzniklém státu bylo více než 30 % německého obyvatelstva, z toho většina v českých zemích a téměř všichni v pohraničí.

Situaci hodně ulehčilo podepsání versailleských mírových smluv. Součástí totiž byla i smlouva na ochranu menšin, kterou zástupci Československa podepsali v Paříži 10. září 1919. Ústava Československé republiky uzákonila, že všichni českoslovenští občané jsou si před zákonem rovni, nehledě na jejich kulturní, rasové, či náboženské smýšlení. Je nutné dodat, že právě smlouva ze Saint-Germain poněkud uvolnila napětí vzniklé uznáním Československa jakožto státu.

Státním jazykem měl být jazyk československý, tedy čeština a slovenština. Čeština se stala privilegovanou, a to navzdory tomu, že prezident republiky Tomáš Garrigue Masaryk počítal s němčinou jakožto druhým jazykem. Zejména Praha měl mít dvojazyčný charakter. Masaryk dokonce okamžitě po zrodu republiky nabídl německé menšině dvě ministerská křesla. O pár let později ministerský předseda Vladimír Tusar Masaryka překonal a Němcům nabídl dokonce čtyři. Němečtí politikové v čele s Lodgmanem von Auen ale vstup Němců do vlády odmítli.

V Československu bylo tak postavení menšin na dost jiné úrovni, než v ostatních evropských zemích. Vždyť i „podle zákona na ochranu svobody byla národnost chráněna i v otázce propouštění zaměstnanců na základě jejich národní příslušnosti,“ jak píše v knize *Rozumět dějinám* Zdeněk Beneš.⁸ I přes prvotní odmítání se německá menšina v ČSR jako jediná menšina v Evropě dostala do vlády v letech 1926 – 1938. Kromě toho mělo německé obyvatelstvo svůj úplný školní systém, a to včetně vysokých škol. A přesně 90 % Němců, kteří ve svých okresech měli alespoň 20 procentní zastoupení, pak mohli s úřady komunikovat ve své mateřštině.

I přes všechny tyto výhody byl vztah německé menšiny k českému obyvatelstvu silně negativistický. A to už od samotného vzniku ČSR. Vrcholní političtí představitelé Němců tak vyhlásili čtyři německé provincie. Ty se měly současně s Rakouskem, podle rozhodnutí

---

⁷ BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám*. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948. Praha: Gallery, s. r. o., 2002, s. 55

⁸ BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám*. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948. Praha: Gallery, s. r. o., 2002, s. 65

rakouského parlamentu z 12. listopadu 1918, připojit k zamýšlenému Velkému Německu. Mírová smlouva však podobný postup zakázala. Kromě samotné mírové smlouvy ale s odtržením části území nesouhlasili ani čeští zástupci. Došlo by tak k porušení samotné existence nové Československé republiky.

Také vítězné strany první světové války rozhodně nesouhlasily s tím, aby se německá říše rozrůstala, a to za jakéhokoliv politického režimu. Po dohodě s Francií se tak československá vláda 29. listopadu 1918 domluvila na obsazení pohraničních oblastí Sokolem. V pohraničních oblastech byla měsíc na to zřízena československá správa a Němcům bylo i z říše doporučeno, aby se co nejrychleji začlenili do fungování nově vzniklého státu.

Přijetí Československého státu jakožto svého státu bylo u německých politiků značně individuální. Prvním Němcem, který uznal Československo, byl předák sociálních demokratů – Josef Seliger. Po něm následovala německá agrární strana, která zároveň dodala, že nebude Československo hodnotit podle předem daných šablon, ale podle skutků, které v následujících letech česká vláda udělá.

Od prvotního negativismu německé obyvatelstvo pomalu přecházelo do éry aktivismu. Velmi důležitou úlohu v tomto myšlenkovém přechodu hrála i poválečná krize let 1921 – 1923, se kterou se Československo vyrovnalo jako jedna z nejlepších zemí. Vždyť index velkoobchodních cen v roce 1923 tvořil ve srovnání s o deset let starším indexem 995 bodů. Růst nominálních cen o bezmála tisíci násobek.

Půda pro vstup německých stran do vlády byla tak lépe připravená, než za nabídky Masaryka. Tak se taky v roce 1926 stalo, že se poprvé v historii německé politické strany dostaly do vlády. Pod vedením Franze Spiny šlo především o již dříve zmíněnou agrární stranu, dále také křesťanskou sociální stranu vedenou Robertem Mayr-Hartigem. V roce 1929 se ke dvěma zmíněným přidala i třetí strana sociálně demokratická, vedená Ludwigem Czechem.

Byla řádně zredukovaná jazyková diferenciaci, zejména na úradech už bylo obtížné domluvit se německy. Zároveň také padla možnost, že by se v pohraničí vytvořili německé župy. I přes tyto ne zrovna proněmecké zákony se právě tři zmíněné strany zasloužily, že československá vláda zůstala demokratickou až do posledních měsíců a dní existence samostatné první republiky.

Ve druhé polovině dvacátých let 20. století zaznamenala Československá republika obrovský hospodářský boom. Vždyť nezaměstnanost se pohybovala mezi dvěma a třemi procenty. Stabilní a především pozitivní hospodářská situace zapříčinila i trvalý vývoj mezd směrem nahoru. To se týkalo i tradičně hospodářsky slabších oblastí v pohraničí, osídlovaných Němci. Ti tak neměli sebemenší důvod stavět se proti Československému státu.

Hospodářská situace v Československu byla po první světové válce značně diverzifikovaná. České země sice zdědily 70 procent veškerého průmyslu bývalé monarchie, ale při bližším pohledu bylo zřejmé, že nejvyspělejší jsou podniky právě v českých zemích. Ty slovenské a od roku 1920 připojené Zakarpatské Ukrajiny, byly značně zaostalé. Především na Slovensku vládlo stále zemědělství. Do Velké hospodářské krize se vývoj první republiky ustálil.

Krach na newyorské burze znamenal obrovský zásah státu do ekonomiky. I přes tyto tvrdé zásahy se Československo nikdy nestalo republikou s přímým řízením. Naproti tomu v USA se čím dál více prosazoval Rooseveltův New Deal, který silně prosazoval státní zásahy do řízení ekonomiky. Napojení německých bank na ty americké také Německé republice nepřidalo a po USA byla republika zasažena nejvíce a mezi prvními. V Československu krize probíhala pomaleji. První náznaky krize byly už od roku 1927, a to především v textilním průmyslu.⁹ Největší dopad měla krize na československé hospodářství rok po Černém pátku na newyorské burze, tedy v roce 1930. V době, kdy už se hitlerovské Německo pomalu dostávalo zpátky a ekonomicky prosperovalo, v českých zemích zavládla panika. Není tak divu, že především Českoslovenští Němci se politicky obraceli na západ a viděli v Německu jediné možné východisko. Je třeba přiznat, že právě diktátorské zásahy do řízení státu v té době slavily významných úspěchů.

Německá menšina v Československu zároveň přidávala argument, že v okresech s nanejvýš 20% českého obyvatelstva, byla nezaměstnanost 19,2%, kdežto v opačném případě šlo o pouhých 9,16%!¹⁰ Je zřejmé a pochopitelné, že se německé obyvatelstvo znovu začalo bouřit a jejich politická reprezentace posilovala v radikalizaci svých názorů.

Podle výsledků parlamentních voleb z let 1929 a 1935 je vidět zřejmý obrat k autoritativně řízené politické straně. V Československu to byla Sudetendeutsche Partei (dále

---

⁹ GERŠLOVÁ, Jana a Milan SEKANINA. *Teze k přednáškám předmětu Dějiny národního hospodářství*. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ekonomická fakulta, 2002, s. 39

¹⁰ BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. Praha: Gallery, s. r. o., 2002, s. 87

jen SdP), prosazující právě autoritativní styl. SdP se ve volbách roku 1935 stala nejen nejsilnější německou stranou, ale nejsilnější stranou v Československu vůbec. A to navzdory silným vlnám nacismu, které ve straně už tehdy probíhaly.

Důvody této neblahé skutečnosti jsou následující – velká hospodářská krize a její velice odlišný časový průběh v první republice a v Německu jsou prvním důvodem. Obrovský vzestup Hitlerovy Třetí říše jak ekonomicky, tak politicky, byl bezpochyby dalším z důvodů. Nesmíme zapomenout ani na právě vzniklou ofenzivní politickou stranu, tedy SdP, která byla jakýmsi německým můstkem na českém politickém poli a především v pohraničních oblastech ovládaných Němci si držela takřka monopolní postavení. Různé německé spolky hrály také svou roli a od roku 1935 také přímé financování SdP Německem. Všechny tyto faktory hrály pro nacistickou stranu a v nemalé míře tak zavadaly příčinu k fašistické agresi v Evropě.

Německá říše postupně nabývala na síle a její hlavní myšlenkou bylo spojit všechny Němce na území Říše. Za těmito názory bezpochyby stála německá politická strana Deutsche nationalsocialistische Arbeitspartei (DNSAP), která své příznivce získávala už od raných časů dvacátého století. Němci se měli shlukovat jak na území tehdejšího Německa s Rakouskem, tak v západním Polsku a v českých zemích. Na západě v Alsasku a Lotrinsku, na severu ve Šlesvicku-Holštýnsku. S celým tímto územím se počítalo jako s německým a mělo být germanizováno. A to jak lidé, tak půda. Adolf Hitler totiž věřil, že skutečná národní identita nespočívá v jazyku, ale v krvi a půdě.¹¹

Československá politická reprezentace v té době příliš nevěděla, jak s narůstající nacistickou ideologií naložit. Zároveň také nebyla jednotná co se týče řešení daného problému. Právce se buďto chtěla dohodnout s SdP nebo příliš dbala na nacionalistických pozicích. Byl to právě Edvard Beneš a jeho kolektiv, který podával rozumné a reálné návrhy na opětovné sblížení Čechů s Němci. Dokonce přišel i s návrhem na uznání německého, jakožto druhého národa.

Nejenom situace mezi Německem a Československem byla kritická. Celá Evropa začala pociťovat nátlak hitlerovské říše. Objevovaly se první zprávy o možném útoku na první republiku. V atmosféře zvyšujícího se strachu tak zahájila německá strana s prezidentem Benešem tajná jednání. Měla vést třeba k paktu o neútočení na příštích deset let, ale

---

¹¹ BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám*. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948. Praha: Gallery, s. r. o., 2002, s. 89

především ke zmírnění spojeneckých smluv mezi Československem a Francií, respektive se SSSR.

Uskutečnily se nakonec dvě schůzky na Pražském hradě, než je začátkem roku 1937 Adolf Hitler utnul. Dodnes toto rozhodnutí provázají dohady. Nejpravděpodobnější vysvětlení je asi vzrůstající posedlost Hitlera po Československu, po Rakousku, po zvětšení své říše. Hitler získával také větší sebevědomí díky mezinárodní situaci. Bylo zřejmé, že Francie ani Anglie se na žádný odvetný útok v případě napadení Československa nechystá a tak měl prakticky volné ruce.

Po „bezvýstřelovém“ připojení Rakouska k německé říši byla řada na Československé republice. Hitler byl ale obezřetný. Věděl, že Čechoslováci se bez boje nevzdají. Na druhou stranu mohl počítat s německou menšinou kolem SdP, především v pohraniční oblasti. Do karet mu také hrála okolo 2 000 kilometrů dlouhá hranice, kterou československá armáda nemohla ubránit. Na nerozhodnou Francii se obrátit také nemohla.

Během roku 1938 se československá vláda spolu s prezidentem Benešem všemožně snažila získat Francii zpět do boje o střední Evropu. Vzpomínky na západní frontu, která se odehrávala především na francouzském území, ale byla obrovským nešvarem v hlavách tamějších státníků. Stejně pak působilo i vehementní zbrojení ze strany Německa, které k atmosféře tlaku a vydírání jenom přidalo.

Sovětská pomoc jednoduše nebyla možná. Jednak byla považována až za druhotnou po té francouzské, a také obrovská vzdálenost a žádné hranice mezi dotyčnými státy neumožňovala rychlou reakci. Československo tak 23. září roku 1938 zahájilo mobilizaci vojsk. Pořád doufalo alespoň v částečnou pomoc ze strany Francie a dalších spojenců. Vše se změnilo v noci z 29. na 30. září.

Rozhodující okamžik můžeme spatřit ale už o pár měsíců dříve, a to na zasedání berlínského Říšského sněmu 20. února, kdy Hitler vyslovil názor, aby Říše převzala odpovědnost za 10 milionů Němců v sousedních státech.

2.3 Mnichovská dohoda a Protektorát Čechy a Morava

Podpis Mnichovské dohody Nevillem Chamberlainem za Velkou Británii, Édouardem Daladierem za Francii, Benitem Mussolinim za Itálii a Adolfem Hitlerem za Německo

znamenal pro Československou republiku krach všech idejí, o které se snažilo v uplynulých dvaceti letech. Podle dohody bylo území s více než 50% německého obyvatelstva, podle sčítání lidu z roku 1930, připojeno k Říši. ČSR tak ztratilo téměř 1/3 území, přesněji okolo 28 000 km čtverečních a především mezi šesti sty až sedmi sty tisíci obyvateli. Pokud k tomu přičteme i ztrátu téměř všech pohraničních obranných pozic proti Německu a železnic vedoucích ze Slovenska do Čech, šlo o obrovskou ránu místnímu obyvatelstvu. Ke všemu bylo ještě okolo 160 tisíců obyvatel vyhnáno do vnitrozemí jen s věcmi, které stihli narychlo posbírat.

O pět dní později na svůj úřad abdikoval Edvard Beneš a na nového prezidenta Emila Hácha čekala tzv. Druhá republika bezmála dva měsíce. Až 30. listopadu 1938 byl Hácha zvolen Národním shromážděním prezidentem Česko-slovenské republiky. Česko-Slovenská republika ale dlouhého trvání neměla. Už 14. března 1939 se po dohodě mezi Jozefem Tisem a Adolfem Hitlerem Slovensko odpoutalo a vznikl nezávislý Slovenský stát. O pouhý den později se sešel Emil Hácha a ministr zahraničí František Chvalovský s Adolfem Hitlerem a německým ministrem zahraničí Joachimem von Ribbentropem, aby společně podepsali úmluvu. Díky ní mělo dojít k pokoji a míru ve střední Evropě a také ke vzetí českého národa pod ochrannou ruku toho německého.

Hitler si ale „vzetí pod ochranu“ představoval poněkud jiným způsobem než čeští předáci. Německá armáda vstoupila do Čech spolu s jednotkami SS a policií. Hitler vyjádřil názor, že český stát dokázal, že není schopný vlastního rozvoje. „Protože Evropa v budoucnosti může žít bez Čechů, ale Češi nemohou žít bez silné Německé říše, 7 000 000 Čechů musí uznati bezpodmínečně přednostní postavení 85 000 000 Němců a podrobit své zvláštní zájmy zájmům říšským.“¹²

Byla prováděna arizace majetku, Československo platilo válečnou daň. V prvních letech 3 mld. korun, v roce 1944 už dokonce 12 mld. Jedna z největších loupeží se udála také v monetární politice. Říšská marka se v roce 1939 pohybovala v kurzu 1:6/7, namísto toho byl kurs zaveden na vyděračských 1:10! Německá říše tak zdarma získala bezmála třetinu všeho zboží dováženého na západ.

Germanizace českého hospodářského sektoru byla jedním z hlavních cílů pro celkovou germanizaci českých zemí. Čím dál větší vliv měly německé banky v čele s Deutsche Bank a

---

¹² BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám*. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948. Praha: Gallery, s. r. o., 2002, s. 114

Dresdner Bank, němečtí finančníci postupně ovládli i banky české. Jedinou vlajkovou lodí českého bankovníctví, která si své postavení jakžtakž udržela, byla Živnostenská banka.

Říšskoněmecký kapitál byl na vzestupu, Němci se dostávali do různých správních rad, přebírali vlastnictví podniků na úkor Čechů. Třeba Göringův koncern vlastnil okolo 80 podniků, včetně Škodových závodů nebo Vítkovického horního a hutního těžířstva. Obdobná situace panovala i v zemědělství. Německá osídlovací společnost spolu s SS připravovala plán na osídlení Čech Němci. Měly se vymezit ostrůvky po celých Čechách, do nich nasadit německé obyvatelstvo a postupně „nadřazeným“ národem obsadit celou českou kotlinu.

Po Mnichovské dohodě bylo jasné, že Češi v Sudetech nemají místo. Ne všichni ale uprchli do vnitrozemí, popřípadě úplně emigrovali. Někteří přijali německé občanství, nebo čekali, jestli na ně Němci náhodou nezapomenou. I přesto se hovoří o 151 997 uprchlících. Z toho 125 425 bylo Čechů, 14 925 Židů a 11 647 německých antifašistů. Pokud bychom se na odtržené území podívali z hlediska Říše, navrátilo se do ní přibližně 3 400 000 sudetských Němců.

Těm ale radost z připojení k Německu trvala pouze krátce. Po ne zrovna ideálním průběhu války byli totiž povoláváni právě oni. Během totální války pak pracovaly i ženy a děti, muži byli odváděni na frontu a došlo tak k obrovské migraci. V Sudetech začali pracovat jednak váleční zajatci, ale také protektorátní občané. Údajně se počet zahraničních pracovních sil v roce 1944 pohyboval okolo 300 000 lidí.¹³ Radost se tak brzy změnila v pláč, slzy a krev. Ve druhé světové válce padlo okolo 175 – 197 000 československých Němců. Z toho minimálně 166 000 právě z okupovaného pohraničí.

Už 18. července 1940 byla Velkou Británií uznána československá vláda v exilu v čele s Edvardem Benešem. Situace v Československu byla tragická a tak se není co divit, že už v té době Beneš se svým nejbližším týmem plánoval poválečné Československo. A v jeho plánech pochopitelně zastávalo hlavní úlohu pohraničí osídlené Němci. Střetával se zde s názory antiněmeckých odbojových skupin, které se s postupem války čím dál více radikalizovaly a otevřeně mluvily o poválečném odsunu Němců z ČSR.

---

¹³ BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám*. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948. Praha: Gallery, s. r. o., 2002, s. 140

2.4 Postupimská konference, Benešovy dekrety

Válka se rychle chýlila ke svému konci a období těsně po ní, tedy léta 1945 – 1946, jí byla silně ovlivněna. Šlo o dobu, ve které se z okupovaného Československa stal mezinárodně uznávaný stát a ještě k tomu na vítězné straně. To ale samozřejmě nebylo zadarmo. Stavů vítězné strany předcházela řada dramatických, možná až „bojových“ okolností, kdy českoslovenští politici v exilu museli o mezinárodní uznání tvrdě bojovat. Jednoznačně nejdůležitějším krokem k poválečnému Československu, jakožto suverénnímu státu, bylo uznání exilové vlády v roce 1940 nejprve Velkou Británií a následně Spojenými státy americkými. Bylo velmi důležité, že tato vláda pod vedením Edvarda Beneše a dalších československých činitelů vznikla. Byli to právě Benešovi lidé, kteří i během války věřili v opětovné zřízení Československa.

Benešovi lidé během války přemýšleli nejenom o poválečném Československu, ale jedním z hlavních proudů jejich myšlenek byly i menšiny, konkrétně Němci. Sám Edvard Beneš ve své knize *Odsun Němců z Československa* píše: „Bylo mi jasno hned po Mnichově, že až jednou půjde o odstranění mnichovské dohody a jejích důsledků, bude musit být řešena zásadně a definitivně pro náš stát i otázka menšinová, a speciálně otázka našich Němců. Promýšlel jsem bolestně a nesčetněkrát problém našich Němců a jeho smysl a význam pro existenci našeho státu a národa.“¹⁴

Beneš se během války často scházel s německými poslanci Wenzelem Jakschem, Eugenem De Witte. Ještě před samotnými schůzkami Beneš přemýšlel o zmenšení počtu Němců tím, že by postoupil část území ČSR. Druhá varianta byla vytvoření tzv. žup, ve kterých by se mělo německé obyvatelstvo sdružovat. Župy měly být zřízeny na Liberecku, Karlovarsku a ve Slezsku. Ani jedna z variant se nakonec neuskutečnila, což bylo dáno především nesouhlasem domácího odboje a ani vláda v exilu nebyla s touto myšlenkou úplně spjata.¹⁵

V srpnu roku 1942 v britském parlamentu oznámili odvolání Mnichova a otázka poválečného Československa nabrala nový rozměr. Situace pro československé Němce se

---

¹⁴ BENEŠ, Edvard. *Odsun němců z Československa*. Praha: Dita, 2002, s. 13

¹⁵ PLAČEK, Vilém. Problém národních menšin v Československu za války a v letech 1945-1948. In *Slezský sborník*, 1969, roč. 67 (27), č. 4., s. 434; BRANDES, Detlef. *Cesta k vyhnání 1938-1945*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002, s. 72 – Benešova depeše ÚVODu z 26/27.11.1940. ČSNO, č. 39 a Edvard Beneš: Vzkazy do vlasti, cit.d., č. 52, s. 86-88

zdála být bezvýchodná. „Tehdy, za této poslední rozmluvy, mi De Witte dojímavě vykládal o strašné situaci českých Němců, která z toho všeho pro něj vyplývá a která se dá vyjádřit slovy: „Vyhraje-li válku Hitler, jsme my, socialističtí Němci, ztraceni; vyhrají-li ji Češi, jsme stejně ztraceni.“ Odpověděl jsem mu: „Ano, uznávám vaši tragickou situaci a je mi toho z duše líto. Tak tomu však někdy v osudu národů vinou jejich vůdců a sběhem okolností dějinných bývá.“¹⁶

Beneš už v té době přemýšlel o odsunu německého obyvatelstva. V plánu bylo zahrnuto přibližně 1 milion odsunutých Němců i za cenu ztráty některých výběžků československého pohraničí a také ztráty lidské – tedy okolo 700 tisíc Čechoslováků. Z dnešního pohledu šlo o velice radikální návrh, Němců by totiž v poválečném státě zbylo okolo 900 tisíc. S tímhle plánem ale nesouhlasil Josif Vissarionovič Stalin, kterému se nelíbilo jakékoliv ustoupení území ve prospěch Německa, z důvodu opětovného posílení jejich území na úkor Československa.

Dalším velice významným milníkem z hlediska poválečného Československa a jeho vztahu k menšinám bylo memorandum, které se uskutečnilo v roce 1944 a bylo adresováno Spojencům. Ve zkratce v něm byly vyličený špatné historické zkušenosti s německými menšinami a v neposlední řadě také nesouhlasilo s řešením odstupu části území toho daného státu. Jako jedinou možnou variantu konečného řešení sudetoněmecké otázky vidělo memorandum ve vysídlení Němců do Německa. Počítalo se s tím, že Československo opustí až 2/3 všech Němců, což v tehdejší státě bylo zhruba 2,3 milionu obyvatel. Namísto toho by na svém zůstalo okolo 800 tisíc osob, tedy podobné množství, jako v případě prvního návrhu Edvarda Beneše, spojeného s odstoupením pohraničí. Počítalo se i s konfiskací majetku. K memorandu se nijak nevyjádřila Velká Británie ani USA, zato Sovětský svaz jej podpořil. Komunistická vláda Sovětů předložila československým emigračním politikům návrh programu, ve kterém se počítalo s jedním státem dvou rovnocenných a rovnoprávných národů – Čechů a Slováků.

Vyhlášením košického vládního programu 5. dubna 1945 se odsun Němců z Československa stal reálným problémem, který bylo nutné řešit. V osmé kapitole programu se psalo: „...Z občanů Československé republiky německé a maďarské národnosti, kteří měli československé státní občanství před Mnichovem 1938, bude státní občanství potvrzeno a event. návrat do republiky zajištěn u antinacistů a antifašistů, u těch, kteří vedli už

---

¹⁶ BENEŠ, Edvard. *Odsun němců z Československa*. Praha: Dita, 2002, s. 19

před Mnichovem aktivní boj proti Henleinovi a proti maďarským iredentistickým stranám a za Československou republiku, kteří po Mnichově a po 15. březnu byli německou a maďarskou státní mocí pro svůj odpor a boj proti tamnímu režimu a za věrnost k Československé republice pronásledováni a uvrženi do žalářů a koncentračních táborů anebo kteří museli před německým a maďarským terorem uprchnout za hranice a tam se účastnili aktivního boje za obnovení Československa. U ostatních československých občanů německé a maďarské národnosti bude československé státní občanství zrušeno. Tito občané mohou znovu optovat pro Československo, přičemž si úřady republiky ponechávají právo individuálního rozhodnutí o každé žádosti. Ti Němci a Maďaři, kteří budou souzeni a odsouzeni pro zločin proti republice a proti českému a slovenskému národu, budou zbaveni československého občanství a vypovězeni z republiky navždy, pokud je nestihne trest hrdelní. Němci a Maďaři, kteří se přistěhovali na území Československé republiky po Mnichovu 1938, budou z republiky vykázáni ihned, pokud nepodléhají trestnímu stíhání. Výjimku činí osoby, které pracovaly ve prospěch Československa.¹⁷ V dalších kapitolách pak program upravoval zajištění, stíhání a trestání německých válečných zločinců, či konfiskaci zemědělského a nezemědělského majetku. V Československu, respektive mezi československým obyvatelstvem, tak po několika letech opět převládl optimismus, podkreslený souhlasem mezinárodních velmocí, které se už dále nemohly skrývat za svou neutralitu a musely se přiklonit k té či oné straně. Zato situace v pohraničí byla o to napjatější, že spousta obyvatel opustila své domovy ještě před koncem války, nebo těsně po ní. Tedy před Postupimskou konferencí a před organizovaným odsunem. Tomuto odsunu se v odborné literatuře začalo říkat divoký.

I přesto, že myšlenka odsunu se tvořila už během druhé světové války, realizace přišla až 17. července 1945 v zámečku Cecilienhof v Postupimi u Berlína, kde se konala mezinárodní konference, která trvala do 2. srpna téhož roku.¹⁸ Účastnili se jí vrcholní představitelé Velké Británie – Winston Churchill, kterého později nahradil Clement Richard Attlee, Sovětského svazu – J. Stalin a Spojených států amerických, kde za zemřelého Franklina Roosevelta už přijel nový prezident Harry Truman. Hlavními body konference byla poválečná spojenecká politika vůči poraženému Německu, dále také téma jeho hranic, uzavírání mírových smluv, reparace nebo také potrestání válečných zločinců. Pochopitelně zde byla i otázka menšin v Polsku, Československu a Maďarsku. Po několikadenních

---

¹⁷ Košický vládní program z 5. dubna 1945, dostupné z http://www.svedomi.cz/dokdoby/1945_kosvlpr.htm

¹⁸ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Oeconomica, 2004, s. 165

rozhovorech se nakonec dohodli, že je třeba v souladu s lidskými právy provést odsunutí německého obyvatelstva z výše zmíněných států. To dokládal i závěrečný protokol Postupimské konference, ve kterém bylo: „...Tři vlády prozkoumaly tuto otázku po všech stránkách a uznaly, že německé obyvatelstvo nebo jeho složky, které zůstávají v Polsku, Československu a Maďarsku, bude třeba odsunout do Německa. Jsou za jedno v tom, že jakýkoli odsun musí být prováděn spořádaně a lidsky. Poněvadž by příliv velkého počtu Němců do Německa zvětšil břemeno, které již doléhá na okupační úřady, soudí, že tento problém by měla zkoumat především Kontrolní rada a přihlížet při tom zvláště k tomu, aby tito Němci byli spravedlivě rozděleni mezi jednotlivá okupační pásma. Dávají proto svým zástupcům v Kontrolní radě příkaz, aby co nejdříve vládám oznámili, kolik takových osob už přišlo do Německa z Polska, Československa a Maďarska, a aby podali odhad, v jaké době a jak rychle by mohly být provedeny další odsuny vzhledem k nynější situaci v Německu. ...“¹⁹ Dokument měl tu moc, že konečně zastavil „divoký“ odsun obyvatelstva až do té doby, než bude vše připraveno pro regulérní a právně nezávadný transfer. Během divokého odsunu totiž často docházelo k porušování základních lidských práv, lidé se často vraceli k animálním metodám. Jasným signálem tak bylo zabránit často chaotické výměně obyvatel a vnést do vysídlování německých obyvatel alespoň nějaký pořádek. Organizovat odsun a mít na starost celý jeho průběh, dostala kontrolní rada pro Německo. Realizací odsunu se pak zabývalo československé ministerstvo vnitra.²⁰

Výsledky konference z Postupimi byly v Čechách a na Slovensku přijaty velice kladně. Místní občané je brali jako jakési zadostiučinění, mohli si konečně oddechnout. Československou vládou byl v rychlém časovém období připraven plán pro vysídlení zhruba dvou a půl milionu Němců s tím, že k odsunu mělo dojít pokud možno v nejbližší době. Organizovaný odsun tak byl zahájen v únoru roku 1946 a současně s ním byl schválen prezidentský dekret č. 33/1945 Sb., který odkazoval na úpravu československého občanství německých a maďarských obyvatel. Byl tak vyřešen problém s těmi, kteří se za války hlásili k Německu a měli být odsunuti.

Otázce odsunu německého obyvatelstva z Československé republiky se pochopitelně věnují i Benešovy dekrety. Tedy dekrety vydávané prezidentem republiky po uznání československé prozatímní vlády v roce 1940. Celkově bylo vydáno přes sto dekretů, které se týkaly například konfiskace majetku Němců, Maďarů, zrádců, kolaborantů a nepřátel českého

¹⁹ NĚMEČEK, Jan, aj. *Cesta k dekretům a odsunu Němců*. Praha: Littera Bohemica, 2002, s. 127

²⁰ BAJGER, Lubomír. *K odsunu Němců z Ostravska*. In *Slezský sborník*, 1968, roč. 66 (26), č. 2, s. 151

a slovenského národa, osídlení zemědělské půdy, Fondu národní obnovy. Byly vydány i retribuční dekrety ohledně potrestání nacistických zločinců, dekrety zabývající se změnou ústavy, zajištění obnovy v národním hospodářství, v ekonomice státu. Zabývaly se také vysokými školami, byly vydány normy vztahující se k pracovněprávním vztahům a pochopitelně i dekrety, řešící vývoj německých a maďarským menšin, respektive odsun německých minorit po 2. světové válce. Asi devadesát procent všech prezidentských dekretů bylo vydáno v roce 1945.

Pilířem pro potrestání válečných zločinců se stal dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., zabývající se právě potrestáním nacistických zločinců a jejich pomahačů. Dekretu se také říká velký retribuční dekret. Zajímavé je to, že vznikly dva dekrety stejného názvu. První pod číslem 6/1945 Úř. věst. čsl. ještě v Londýně. Druhý pak 25. dubna 1945 č. 16/1945 Sb., který už byl obsažen ve Sbírce zákonů v Praze. Za trestné byly považovány 4 okruhy věcí. Zločiny proti státu – členství ve fašistických organizacích typu SS, NSDAP, SdP atd. Zločiny proti osobám – zde se trestaly zločiny páchané na československých občanech v zájmu Německa. Zločiny proti majetku – činy veřejného násilí na cizím majetku páchané vědomě (krádeže, loupeže, zhárství, atp.). Udavačství – tento trestný čin ve verzi z Londýna chyběl a týkal se lidí, kteří během okupace udávali ostatní, především za vymyšlené historky.²¹

Během Postupimské konference se reálně narýsovaly kontury odsunu. V návaznosti na konferenci byl den po ní vydán dekret č. 33/1945 Sb., který upravoval československé státní občanství osob německé a maďarské národnosti. Není náhodou, že právě tento dekret týkající se československého občanství, vstoupil v platnost až po konferenci v Postupimi, kdy si velmoci vyjasnili všechny menšinové vztahy. Dal tak jasnou páku československým úřadům, protože s československým občanstvím nebylo možné německé obyvatelstvo vystěhovat. Ztráta občanství se netýkala těch, kteří se během války hlásili k Čechům a Slovákům, popřípadě antifašistům. Důraz byl také kladen na nezletilé děti a provdané ženy. Němci, kteří československé občanství ztratili, přesto chtěli zůstat v republice, ale nesplňovali některou z podmínek, mohli požádat o jeho vrácení.²²

---

²¹ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Oeconomica, 2004, s. 198

²² SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Oeconomica, 2004, s. 226

3 Odsun německého obyvatelstva z Opavska, respektive z oblasti bývalého Hlučínska

Už během let 1944-1945 se hlasitě mluvilo o transferu německého obyvatelstva. Bylo jasné, že porážka německých armád je nevyhnutelná a proto začaly vycházet směrnice upravující počet Němců, kteří mohli opustit tu danou továrnu, aby tak nedošlo k přerušení provozu. Vše se změnilo v dubnu roku 1945 po nařízení Karla Hermanna Franka, které zrušilo předchozí transferové omezení a Němci tak mohli odejít v jakémkoliv počtu. Tehdy šlo ještě o organizovaný odsun, tedy až do příchodu sovětské armády, kdy se z něj stal panický úprk na západ.²³

Německé obyvatelstvo bylo tak odsunuto různými způsoby. Začínalo to organizovaným, následně divokým a nakonec opět organizovaným odsunem. V oblasti Opavska, respektive Hlučínska, nebyl zájem o dobrovolný odchod do Německa až takový, jako třeba na Krnovku či Bruntálsku.²⁴

Po dobrovolném odsunu nastal odsun divoký, jak je v dnešní literatuře nazýván. Probíhal ještě před vyhlášením konference v Postupimi a v některých případech ještě pár měsíců po ní. Během divokého odsunu se na lidech s německou národností páchaly obrovské křivdy, byla porušována základní lidská práva. Na žádné velké balení neměli čas, museli si vzít jen to nejpotřebnější a opustit své domovy. To nejpotřebnější tedy znamenalo zavazadlo o hmotnosti mezi 30 a 50 kily + potraviny nejméně na tři dny.²⁵ Následně byli buď naloženi na vlakový transport, popřípadě se připojili k pěším kolonám.

Až 14. prosince roku 1945 schválila vláda v Československu směrnice, podle kterých měl být prováděn následný organizovaný odsun. O organizaci odsunu se mělo starat ministerstvo vnitra, které některé záležitosti přenechávalo na místních národních výborech, na správní komisi, která spolupracovala s bezpečnostními složkami SNB. Ministerstvo se tak mělo starat především o strategickou organizaci odsunu a operativní záležitosti mělo zadávat na nižší pozice.

---

²³ BAJGER, Lubomír. K odsunu Němců z Ostravska. In *Slezský sborník*, 1968, roč. 66 (26), č. 2, s. 147

²⁴ BAJGER, Lubomír. K odsunu Němců z Ostravska. In *Slezský sborník*, 1968, roč. 66 (26), č. 2, s. 148-9

²⁵ BAJGER, Lubomír. K odsunu Němců z Ostravska. In *Slezský sborník*, 1968, roč. 66 (26), č. 2, s. 149; STANĚK, Tomáš. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa*. Ostrava: Amonium servis, 1992, s. 44 – 45

Němci měli být odsunuti podle jmenného soupisu, který zadal oběžník ministerstva vnitra 28. července 1945 všem místním národním výborům. Okresní národní výbory pak měly od 1. září 1945 za úkol dělat další evidenci Němců v tom daném okrese. A to co čtrnáct dní. Kromě počtu Němců měli také uvádět jejich jméno, příjmení, datum a místo narození, zaměstnání, bydliště a také odsunovou skupinu. Těch bylo osm – provinilci, okupanti, majitelé podniků a další.²⁶

Odsun německého obyvatelstva oficiálně skončil 31. října 1946, kdy se tempo odsunování Němců rapidně snížilo a zbytek německého obyvatelstva měl být odsunut posléze v nepravidelných a menších intervalech. I po 31. říjnu stále vycházely různé směrnice, či doporučení kvůli častým dotazům místních národních výborů a také kvůli naléhání československé vlády, která chtěla transfer Němců rozjet znovu. Už ale nebylo možné jednoznačně určit, kdo je a kdo není Němec, také se neshodovali na tom, jak naložit s manželkami či dětmi.

Statistický úřad spočítal, že k 1. prosinci 1930 žilo v Československu cirká 3 149 820 obyvatel německé národnosti s tím, že jen malé procento z nich zde nebylo trvale usazeno.²⁷ Na jaře roku 1945 se uvádělo číslo dokonce 3,4 milionu obyvatel, které postupně během osvobození klesalo na 3,3 a 3,2 milionu.²⁸ Po 31. říjnu roku 1946 bylo na československém území cca čtvrt milionu Němců s tím, že ještě cirká 77 tisíc lidí německé národnosti mělo být v roce 1947 odsunuto. Někteří nakonec zůstali v ČSR a někteří odešli dobrovolně a tak se v roce 1948 ustálil stav německého obyvatelstva na přibližně 170 tisících. Podle Tomáše Staňka tak do roku 1947 bylo z československého území odsunuto 2 232 541 Němců.²⁹ Celkově pak šlo asi o 14 milionů Němců, kteří ztratili svůj domov, dva miliony lidí přišly během odsunu o život a Německo během něj ztratilo asi čtvrtinu svého území.³⁰

Rozdíly mezi počtem německých obyvatel v opavském a hluchánském okrese v roce 1930 a 1950 ukazuje následující tabulka.³¹

²⁶ Oběžník MV č. B-300/116-28/7-45 z 28. července 1945;

²⁷ Statistický úřad Praha, dostupný z

[http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/1568B533A4FF4163C1256E660041B9D4/\\$File/tab3_30.xls](http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/1568B533A4FF4163C1256E660041B9D4/$File/tab3_30.xls)

²⁸ STANĚK, Tomáš. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa*. Ostrava: Amonium servis, 1992, s. 39

²⁹ STANĚK, Tomáš. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa*. Ostrava: Amonium servis, 1992, s. 77

³⁰ KOSSERT, Andreas. *Chladná vlast*. Brno: Host, 2011, s. 9-10

³¹ BAJGER, Lubomír. K odsunu Němců z Ostravska. In *Slezský sborník*, 1968, roč. 66 (26), č. 2, s. 161

Rozdíly v počtu obyvatel hlásící se k německé národnosti v letech 1930 a 1950:

Správní (politický) okres	Sčítání lidu 1930			Sčítání lidu 1950			Rozdíl	
	Obyv. celkem	Z toho Němci		Obyv. celkem	Z toho Němci		Obyv. celkem	Němci
		abs.	%		abs.	%	abs.	abs.
Hlučín	48640	2702	5,5	48976	444	0,9	336	-2258
Opava – město a venkov	115516	50267	43,5	89764	1626	1,8	-25752	-48641
celkem	164156	70969	43,2	138740	2070	1,5	-25416	-50899

Tabulka 1: Počet obyvatel v letech 1930 a 1950

Zdroj: BAJGER, Lubormír. K odsunu Němců z Ostravska.

3.1 Hlučínská otázka

Hlučínsko je území rozkládající se mezi okresy Ostrava a Opava, nebo také mezi řekami Opava a Pština. Už od pradávna je úzce spjato především s Opavskem. Od roku 1203 do roku 1318 patřilo pod moravské markrabství, proto si také občané Hlučínska po dalších několik set let říkali Moravci. Roku 1377 se Opavsko rozdělilo na tři knížectví – Hlubčické, Krnovské a Opavské. Právě do Opavského knížectví patřila i hlučínská oblast, a to až do roku 1742. Už tehdy tedy sdíleli Opavané a Hlučičané stejné osudy. Pokud do té doby byli obyvatelé této krajiny čistě Slované, po násilném připojení území k Prusku roku 1742 se všechno změnilo. Ze Slovanů se vlivem germanizace pomalu stávali Prusové.

Po Prusko-rakouských válkách tak bylo Hlučínsko připojeno k Prusku, respektive k jeho slezské části, tedy Hlubčicku. To se změnilo v roce 1818, kdy se z Hlubčicka přesunulo do Ratibořska. Germanizace slovanských obyvatel dosáhla nejvyššího stupně během Bismarckovy éry. Německý kancléř Otto von Bismarck totiž 20. září 1872 prosadil zákon, který upřednostňoval němčinu nad moravštinou. Čeština i polština tak byla ze škol v Pruském

Slezsku úplně odstraněna³² a němečtí učitelé byli nuceni řídit se pokyny, které jim udávaly jak a kdy mohou během vyučování mateřský jazyk používat.³³

Území okolo Hlučína bylo připojeno k českým zemím až v roce 1920 na základě versailleské smlouvy. Tedy ne bezprostředně po druhé světové válce. V Hlučínsku tehdy žilo 48 005 obyvatel, z toho 39 400 Čechů, 8 035 Němců a 502 Poláků. V tamější době se totiž mateřský jazyk uznával za znak národa a tak se i 87 % obyvatel Hlučínska považovalo za Moravce. Jen 12 % se hlásilo k němčině.³⁴ Na Versaillské konferenci vzali tyto důvody v potaz a podle 83. článku mírové smlouvy bylo Hlučínsko 4. února 1920 připojeno zpátky k ČSR.³⁵

Složení obyvatel Hlučínska podle mateřské řeči v procentech:

Rok	Čes.	Něm.	Pol.	Jiné a cizí
1890	87,3	10,7	2,0	0,0
1900	87,9	11,3	0,8	0,0
1910	80,5	14,3	5,2	0,0

Tabulka 2: Složení hlučínského obyvatelstva

Zdroj: BARTOŠ, Josef. Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960

Rok 1928 přinesl další změnu v českých zemích. Morava byla spojena se Slezskem a okresní úřad v Hlučíně spadl pod zemský úřad v Brně. Při této příležitosti byly některé obce připojeny k politickému okresu Opava (mezi nimi i Sudice a Třebom), a některé obce naopak z politického okresu Bílovec přešly pod politický okres Hlučín.³⁶

Ne všechno bylo ale tak růžové, jak se po připojení k první republice zdálo. Obyvatelé Hlučínska totiž byli bráni pořád za Němce a tak někdy obtížně sháněli práci. Pokud se během

³² MALOHLAVA, Rudolf; KÁŇA, Otakar; MARIÁNEK, Vladimír. *Stručný přehled vývoje Hlučínska*. Olomouc: Dům osvěty v Hlučíně, 1960, s. 25

³³ PLAČEK, Vilém. *Prajáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, 2000, s. 23

³⁴ BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 128

³⁵ BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 126

³⁶ BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 125

Velké hospodářské krize propouštělo, první na řadě byli obyvatelé Pražské³⁷, jak se Hlučínsku kvůli dřívější příslušnosti k Prusku také říká. A tak bylo často zvykem, že otec rodiny odjel do Německa za prací a vracel se pouze na zimu. Například jeden z největších přístavů v Hamburku postavili právě lidé z Hlučínska.

Zůstávaly i německé školy v Opavě, Přívoze, Bohumíně a Sudicích.³⁸ V Opavě bylo 8 českých škol a 5 německých. Není tak divu, že připojení Hlučínska zpátky přímo k Německu v roce 1938, nebylo bráno místními obyvateli nijak negativně. Znovu dostali práci, za kterou bylo solidně zapláceno, což se jim během posledních 20 let v ČSR stalo málokdy. Pražská byla znovu připojena k okresu Ratiboř a k vládnímu obvodu v Opolí. Začala tak opětovná germanizace Hlučínska, která skončila až rokem 1945 a koncem války. Po ní bylo Hlučínsko opět připojeno k ČSR, tentokrát už natrvalo.

Politický okres byl v roce 1945 obnoven, ale stejně jako před válkou některé obce včetně Sudic a Třebomi patřily pod politický okres Opava-venkov. Rok 1949 přinesl další změnu, do Hlučínska opět přibýly Jilešovice, Kobeřice, Rohov, Strahovice, Sudice a Třebom. Hlučínský okres tak v roce 1949 čítal 30 obcí a bylo tomu tak až do roku 1960, kdy se naposledy měnila organizace okresů. Okres Hlučín zanikl a 28 obcí včetně Sudic a Třebomi přešlo pod okres Opava.³⁹

Po druhé světové válce ale Hlučínsko nebylo v záviděníhodné situaci. Spousta lidí byla členy různých fašistických skupin v čele s NSDAP, zasazovali se o germanizaci a nyní byli bráni za nepřítel národa. Taktéž hospodářská situace byla špatná. Málo jídla, málo úrody, strach o živobytí, rozbité domy. Do toho národnostní otázka. Kdo z Hlučičanů byl Čech a kdo byl Němec? Bezprostředně po válce bylo v obecných kruzích bráno, že všichni obyvatelé daného území jsou Němci. Nikoho tehdy nezajímalo, že právě tihle občané v roce 1938 násilně ztratili československé občanství.⁴⁰

Po válce byli také zatýkáni lidé, kteří byli vysokými představiteli SS, popřípadě se nějak jinak provinili proti československému obyvatelstvu. I to zapříčinilo, že v poválečném Hlučínsku bylo málo pracovních sil a krize o to větší. Problémem bylo také získat

---

³⁷ Pražská je označení pro oblast Hlučínska. Lidem z Hlučínska se tak říká Pražáci a toto slovo často dostávalo a dostává hanlivý odstín. Lidem z druhé strany řeky Opavy se pak říkalo „Cisařáci“.

³⁸ MALOHLAVA, Rudolf; KÁŇA, Otakar; MARIÁNEK, Vladimír. *Stručný přehled vývoje Hlučínska*.

Ostrava : Dům osvěty v Hlučíně, 1960, s. 42

³⁹ BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 126

⁴⁰ PLAČEK, Vilém. *Pražáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, 2000, s. 105

československé občanství. Někteří Němci chtěli na území ČSR zůstat a tak zažádali dobrovolně o nové občanství. Některým bylo vyhověno, jiným zase ne.

Podobně se rozhodovalo i o odsunu německých obyvatel z Hlučínska. Vilém Plaček ve své knize píše: „Zjistí-li se při projednávání žádostí o vydání osvědčení o čl. státním občanství, že jde o Němce, tj. osobu, která vykazuje známky němectví (prohlášení se za Němce při sčítání v roce 1930, německé školy, účast v německých spolcích), jest takováto osoba zařazena k odsunu.“⁴¹

Neměli tak být odsunutí všichni němečtí obyvatelé území, ale pouze ti, u kterých bylo prokazatelně jasné, že se k německému národu hlásí za všech okolností. Co bylo zvláštní, tak to, že se do podmínek pro odsun nebrala mateřská řeč a původ. Z Prajzské tak bylo odsunuto několik stovek Moravců, kteří měli jako mateřský jazyk právě moravštinu. Kromě nich se okolo 700 obyvatel Hlučínska odstěhovalo do Německa v důsledku poválečných tlaků dobrovolně. U některých ani nemůže být řeč o odstěhování, protože se po válce do Hlučínska už vůbec nevrátili a na svou rodinu čekali v Německu.

Organizovaný odsun lidí z Prajzské se pak týkal 1 303 osob a probíhal od září do října roku 1946. Největší procento odsunutých samozřejmě patřilo ženám a dětem z 12 hlučínských obcí okresu Opava-venkov, ze kterého bylo celkově odsunuto na 799 obyvatel. Z toho více než polovinu tvořili lidé ze Sudic (229) a z Třebomi (206).⁴² Z obou těchto obcí byli totiž odsunuti i lidé, kteří neprokázali slovanský původ a znalost českého jazyka. Odsunuti lidé ze zbývajících 10 obcí okresu Opava-venkov byli příslušníky německé říše před rokem 1938. Můžeme zde tak spatřit jakési porozumění, protože okresní národní výbor pro Opavu-venkov se zasadil o to, aby lidé mluvící moravsky a hlásící se ke slovanskému původu, nebyli odsunuti. A to i přesto, že se při sčítání lidu v roce 1930 hlásili k Německu.

V roce 1947 mělo dojít k poslednímu odsunu 214 osob, ke kterému ale nakonec nedošlo a organizovaný odsun tak skončil. Z Hlučínska bylo celkově odsunuto okolo 3 000 lidí, což je oproti jiným československým pohraničním oblastem menší číslo.

---

⁴¹ PLAČEK, Vilém. *Prajzáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, 2000, s. 112

⁴² PLAČEK, Vilém. *Prajzáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, 2000, s. 112

3.2 Sudice

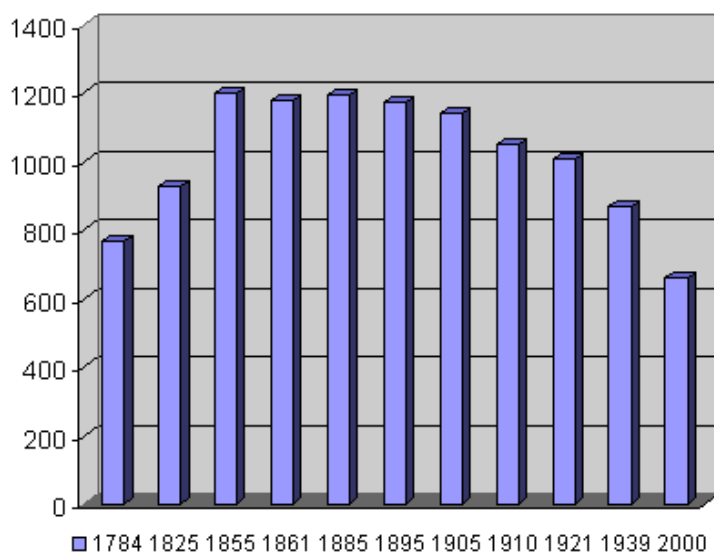
Malá obec Sudice (německy Zauditz)⁴³ leží v třebomsko-sudickém výběžku asi 15 kilometrů severovýchodně od Opavy. Žije zde okolo 660 obyvatel a protéká tudy Oldřišovský potok. První zmínky o obci pocházejí ještě ze středověku, přesněji z roku 1327, kdy opavský kníže Mikuláš prodal obec dominikánskému klášteru v Ratiboři. Jen o tři roky později se ale obec dostává do rukou Jindřicha Svojsze ze Sudic. Už během 14. století se zde údajně postavila tvrz, ve které se majitelé často střídali. O století později se už Sudice mohly chlubit vlastním farním kostelem a v první půli 16. století pak byla obec povýšena na městečko a rozdělena na dvě části, které spojila až v roce 1557 rodina Oderských z Liděřova. Na území Sudic se nacházel i malý barokní zámek, který dal ve druhé polovině 17. století postavit Jan Benedikt Panský ze Šibic, aby ho následně Henneberkové roku 1786 zbořili.

Přibližně ve stejné době patřilo Sudicím třetí místo co do počtu obyvatel v Hlučínsku mezi 38 dalšími obcemi s 767 obyvateli. V roce 1921 pak byly až jedenadvacáté, jelikož čtyři vesnice na Hlučínsku už překonaly hranici 2,5 tisíc osob. Důvody ustrnutí můžeme hledat například v železničních tratích, postavených v 19. století. Ty spojovaly Opavu s Ratiboří přes Chuchelnou, přitom první varianta kolejí vedla přes Třebom. Sudice dále trpěly velmi nízkým procentem průmyslu a téměř žádnými zdroji nerostných surovin. Nesmíme zapomenout ani na velkou vzdálenost k průmyslovým centrům – Ostravě, Rybníku či Ratiboří. Všechny tyto negativní aspekty logicky ovlivnily vývoj sudického obyvatelstva, který s postupem času nabyl záporného znaménka.

---

⁴³ ŠRÁMEK, Rudolf. *Jména obcí a sídel na Hlučínsku: průvodce po místních jménech specifického regionu Moravskoslezského kraje*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2013, s.51

Vývoj počtu sudického obyvatelstva:

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel v Sudicích

Zdroj: internetové stránky obce Sudice

Tradiční dřevěný kostelík, který jako jeden z mála v republice stále stojí v Hněvošicích, byl v Sudicích během 19. století přebudován a nakonec kompletně shořel. V roce 1906 byl J. Seyfriedem z Kravař postaven kostel nový, který byl vysvěcen na farní kostel sv. Jana Křtitele. Tentýž kostel byl v roce 1990 uznán za kulturní památku.

Obec má za sebou velmi zajímavý a často strastiplný národnostní vývoj. Do roku 1742 totiž patřila pod české země, ale po Prusko-rakouské válce přešla společně s Hlučínskem pod nadvládu Pruska, respektive Německa. Po první světové válce v roce 1920 byla obec připojena zpátky k českým zemím, tentokrát k Československu a stala se součástí nově vzniklého okresu Hlučín. To netrvalo dlouho, protože už za osm let byla spolu s dalšími 11 obcemi připojena k politickému okresu Opava-venkov. Od roku 1938 do roku 1945 pak Sudice spadaly pod německou říši, konkrétně pod okres Ratiboř a po válce Sudice na tři roky patřily opět k Opavě-venkovu. Roku 1949 se obec vrátila pod křídla okresu Hlučín, po jehož zrušení v roce 1960 přešla pod okres Opava.

Sudice byly osvobozeny 28. března 1945 jako vůbec první obec jak na Hlučínsku, tak celkově v českých zemích. Hranici zde překročila 1. československá tanková brigáda.⁴⁴ Ještě

⁴⁴ BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 169

před tankovou brigádou ale velká část obyvatel ze Sudic utekla právě ze strachu z vojáků. Během května téhož roku se rodiny pomalu vracely do svých domovů, které ale nebyly ve stavu, ve kterém je opouštěly. Z celkového množství 153 domů jich pouze 56 zůstalo zcela nepoškozených, 53 bylo méně poškozených, 6 budov poškozených těžce a 38 srovnáno se zemí. Kromě tamějších obyvatel se do Sudic začali stěhovat také lidé z Ratibořska nebo Hlubčicka.⁴⁵

O svém zážitku z osvobození v kronice Sudic vypráví i paní Markéta Pluscheová: „Se svým manželem Vilémem, který byl starší než já, jsme se rozhodli, že před blížící se frontou utíkat nebudeme, že zůstaneme doma. V sousedním domě č. 173 bydlel řezník Jan Krautwurst, jehož matka a teta zde rovněž zůstaly. Zašli jsme proto k nim, neb jsme doufali, že zde snadněji boj přečkáme. Když přeletěla letadla, asi o 15 hod., a v obci vzniklo několik požárů, nastal veliký zmatek. Dobytek pobíhal po vesnici, nikdo se o něj nestaral. Německé vojsko ustupovalo, střelba zesílela. Dopadlo několik dělostřeleckých granátů. Večer odjela poslední německá auta, po půlnoci bylo slyšeti výbuchy a hned poté došli k nám Rudoarmějci. Byly asi 2 hodiny 28.3. 1945. Měli jsme velikou radost, že jsme již osvobozeni, a doufali jsme, že již budeme mít klid a pokoj. Německé vojsko však položilo před Rohovem minové pole a kladlo zde silný odpor. V mém domě č. 174 byla zřízena ošetřovna, lazaret, nás všechny civilní obyvatele, kteří jsme ve vsi byli, naložila RA na auta a odvezli nás do Ratiboře, pak ještě dále, kde jsme netrpělivě čekali, kdy se budeme moci navrátit. Po našem návratu počátkem května jsme nemohli vesnici ani poznati, jak je válečnými událostmi poznamenána.“⁴⁶

Historiky o sovětských vojácích, kteří po cestě osvobození znásilňovaly bezmocné ženy, se nevyhnuly ani Sudicím. Dvě dívky dokonce požádaly Státní všeobecnou veřejnou nemocnici v Opavě o umělé přerušení těhotenství.⁴⁷ Jedna dívka údajně dítě porodila, aby jej následně vlastníma rukama zabila. Žena měla být souzena soudem v Opavě, ale údajně byla na podzim roku 1946 odsunuta.⁴⁸

Poválečná situace v Sudicích byla pochopitelně katastrofální. František Miketa, jakožto vrchní představitel milice v obci, vedl restrukturalizaci Sudic – odklizení trosek,

⁴⁵ LINZMAJEROVÁ, Marta. K poválečnému vývoji obce Sudice v letech 1945-1948. In *Vlastivědné listy*, 2012, roč. 38, č. 2, s. 32

⁴⁶ *Státní okresní archiv Opava, fond: MNV Sudice 1945-1990*

⁴⁷ *Státní okresní archiv Opava, fond: MNV Sudice 1945-1990*

⁴⁸ LINZMAJEROVÁ, Marta. K poválečnému vývoji obce Sudice v letech 1945-1948. In *Vlastivědné listy*, 2012, roč. 38, č. 2, s. 32

odstraňování dalších škod. Kromě toho se také staral o soupis všech přítomných obyvatel, z nichž někteří byli prokazatelně sympatizanti nacistického myšlení. V Sudicích šlo o tři představitelé SdP, pět lidí patřilo Freikorpsu, čtyři byli vedoucími strany NSDAP a dva patřili pod SS. Většině obviněným byl odejmut majetek a byli odsouzeni k těžkému žaláři. I díky milici, ale hlavně zásluhou místních byla už na konci roku 1945 v obci obnovena některá panství, znovu se otevřelo řeznictví a na začátku roku následujícího byl otevřen hostinec. Třebomsko-sudický výběžek byl ale jinak absolutně odříznutý od světa. Jen díky nákladní autodopravě Bohumila Bubeníčka se zlepšilo zásobování místních, kteří by jinak možná pomřeli hladu.

26. května 1946 se konaly volby do Ústavodárného národního shromáždění. Tím, že většina obyvatel Sudic byla německé národnosti, mělo právo volit pouze 82 lidí, z nichž více než polovina, přesně 43 hlasů, volila Československou stranu lidovou. Pouze šest občanů odevzdalo lístek pro Komunistickou stranu Československa. Na následující tabulce jsou zachyceny volby v letech 1929 a 1935, kdy je vidět rapidní nárůst voličů Henleinovy Sudetoněmecké strany.

Volební preference obyvatel Sudic v letech 1929 a 1935:

Volby	voličů	DCV	BdL	DSD	ČNS	DNS	SdP	DNP
1929	519	346	106	18	17	9	-	8
1935	529	66	11	0	12	-	405	-

Tabulka 3: Volby v Sudicích v letech 1929 a 1935

Zdroj: BARTOŠ, Josef. Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960.

Odsun německého obyvatelstva ze Sudic byl prováděn od června do listopadu roku 1946. Lidé, doporučení pro odsun, také ztratili svůj majetek. Sudice byly na Hlučínsku jedna ze dvou obcí, ze které bylo odsunuto více než 200 obyvatel. Bylo to vůbec nejvíce a to 229 lidí. Kritéria odsunu byla jednoduchá. Kdo se během okupace neprofiloval vyloženě jako antifašista, neměl v Sudicích místo. Lidé ze Sudic byli odváženi do sběrného střediska v Opavě a do Německa cestovali v celkem čtyřech transportech, z nichž nejpočetnější byl ten z října 1946. Kronikář obce pan Brablec vzpomíná, že odsouvání Němců bylo: „velmi

dojemné. Všichni obyvatelé je vyprovázeli.⁴⁹ Místo dosavadních obyvatel do Sudic přicházeli lidé z vnitrozemí, především z Opavska, Ostravska a někteří dokonce z Hané, respektive Holešovské oblasti a postupně obec znovu obydlovali.⁵⁰ Přicházeli též reemigranti z Volyně. V roce 1948 došlo k poslednímu přeskupení obyvatel, když z pohraničního území byli bráni Němci, kteří ještě nebyli odsunuti. Pod toto nařízení spadalo v Sudicích dalších 25 osob.

Na následující tabulce můžeme vidět, kolik lidí se v daných letech hlásilo k německé národnosti. Zajímavý je především rok 1921, kdy se jako Češi cítilo pouze 18 obyvatel Sudic.

Vývoj počtu obyvatel hlásících se k Německu v Sudicích:

Rok	Obyvatel	Češi	Němci
1905	1142	187	913
1921	1005	18	958
1930	982	184	759

Tabulka 4: Vývoj sudického obyvatelstva

Zdroj: BARTOŠ, Josef. Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960.

Je zřejmé, že sudická poválečná situace byla tragická. Jen pílí místních lidí, kterým se ne nadarmo říká, že jsou to „robotní lidé“, Sudice začaly znovu vzkvétat. I přesto ale trvalo 10 až 15 let, než byly následky války úplně odstraněny. Narušení sousedských vztahů bylo ale příliš velké a spolu se ztrátou většiny obyvatel obce nebylo možné ji vrátit na předválečnou úroveň, na kterou i kvůli špatné dostupnosti stále nedosáhly. Po roce 1989 se ledy opět hnuly a otevřením hraničního přechodu do Polska směrem na Ratiboř se do Sudic pomalu začala dostávat i podnikatelská síť. V roce 2001 byla zahájena výstavba čističky odpadních vod spolu s kanalizací a obec je tak každým rokem veselejší a hezčí.

⁴⁹ LINZMAJEROVÁ, Marta. K poválečnému vývoji obce Sudice v letech 1945-1948. In Vlastivědné listy, 2012, roč. 38, č. 2, s. 33

⁵⁰ ŠRÁMEK, Rudolf. *Jména obcí a sídel na Hlučínsku: průvodce po místních jménech specifického regionu Moravskoslezského kraje*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2013, s.51

3.3 Třebom

Stejně jako Sudice, i Třebom (německy Tröm nebo Thröm)⁵¹ leží v třebomsko-sudickém výběžku, severovýchodně od Opavy, má okolo 220 obyvatel, 58 domů a 6 rekreačních chalup a dá se říct, že je ze tří stran obklopena hranicemi s Polskem. Zapadlá obec ale má svou historii. První zmínka o obci pochází dokonce z období mladšího paleolitu. Tedy přibližně ze stejné doby, ze které pochází Věstonická venuše. Mezi léty 1245-1281 byla obec osídlována německých obyvatelstvem. V Třebomi nejvíce. Němci se také usadili v Sudicích, někteří v Ludgeřovicích, Markvartovicích, nebo v Šilheřovicích.⁵² V posledních třech jmenovaných ale byli němečtí obyvatelé obklopeni těmi českými a tak se za pár desítek let přizpůsobili. Pouze Třebom se Sudicemi si, i díky dalšímu stěhování Němců do vesnic, udržely německý status.⁵³

Roku 1349 už se o Třebomi i dočteme, protože obec byla povinna platit Opavě za údržbu mostů a silnic. Roku 1377 se Opavsko dělilo a obec tak připadla pod patronát Oldřichovi z Pelhřimova. Od husitských válek byla obec předávána z ruky do ruky, až k Janu ml. Bruntálskému z Vrbna na Štěplovci, který ji za svou účast na stavovském povstání ztratil. Konfiskovanou Třebom tak získal řád německých rytířů v roce 1621. O bezmála století později, v roce 1708, postavili v Třebomi školu. V letech 1781-1785 pak byl vystavěn kostel svatého Jiří. Po prusko-rakouských válkách byla Třebom součástí Slezska, které se tak dostalo do rukou Pruska. Rok 1863 byl také posledním rokem, kdy v obci vládl řád německých rytířů.

V roce 1920 byla Třebom spolu s dalšími 38 obcemi z Hlučínska připojena k Československu. Jako jediná však měla čistě německý charakter. Následoval podobný scénář jako u Sudic. Nejprve patřila obec pod politický okres Hlučín, následně roku 1928 byla spolu se Sudicemi a dalšími deseti obcemi připojena k Opavě-venkovu. Za deset let později patřila Třebom opět pod jiný stát, tentokrát pod německou říši, ve které zůstala až do roku 1945. Nakrátko obec spadala opět do okresu Opava-venkov, aby v roce 1949 přešla zpátky do Hlučínska, ve kterém vydržela do roku 1960, kdy byl okres Hlučín zrušen. Od té doby patří Třebom pod Opavu.

---

⁵¹ ŠRÁMEK, Rudolf. *Jména obcí a sídel na Hlučínsku: průvodce po místních jménech specifického regionu Moravskoslezského kraje*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2013, s.52

⁵² MALOHLAVA, Rudolf; KÁŇA, Otakar; MARIÁNEK, Vladimír. *Stručný přehled vývoje Hlučínska*. Ostrava : Dům osvěty v Hlučíně, 1960, s. 9

⁵³ MALOHLAVA, Rudolf; KÁŇA, Otakar; MARIÁNEK, Vladimír. *Stručný přehled vývoje Hlučínska*. Ostrava : Dům osvěty v Hlučíně, 1960, s. 10

V Třebomi se pochopitelně po většinu let mluvilo německy. Třeba v roce 1784 byla vesnice spolu s Oldřišovem a Petřkovicemi jediná, ve které se mluvilo pouze německy. V roce 1840 už to byly pouze dvě obce – Třebom a Sudice. Roku 1910 žilo v obci na tisíc obyvatel, postaveno bylo 172 domů, víska vzkvétala hlavně kvůli velice úrodné půdě, která je považována za jednu z nejlepších na Opavsku. Třebom disponovala obchody s různým zbožím, dvěma hostinci, tanečními sály a mnoha dalšími službami.⁵⁴ Poté však nastal pozvolný sestup jak v počtu obyvatel, tak v celkové hospodářské situaci obce. Z následující tabulky je zřejmé, že Třebom byla opravdu čistě německá obec.

Vývoj počtu obyvatel hlásících se k Německu v Třebomi:

Rok	Obyvatel	Češi	Němci
1905	902	8	875
1921	760	9	723
1930	752	43	684

Tabulka 5: vývoj třebomského obyvatelstva

Zdroj: BARTOŠ, Josef. Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960.

Stejně jako Sudice, i Třebom byla osvobozena 28. Března 1945. Fronta v okolí probíhala až do 15. Dubna roku 1945, takže je jasné, že obec byla po válce značně poškozena.⁵⁵ Po válce bylo z Třebomi odsunuto 206 lidí, což není až tak velký počet na to, kolik Němců v obci před válkou a během ní žilo. Někteří ale odešli dobrovolně ještě před samotným odsunem s nadějí, že se jednou vrátí. V té době to byla přijatelnější myšlenka, než že by se neměli vrátit vůbec.⁵⁶ Ve vesnici po válce zůstalo přibližně pouze 100 původních obyvatel. Do Třebomi se tak stěhovali lidé z vnitrozemí, ze Slovenska, z Volyňska a Valašska. Po válce se o nemocné v Třebomi starala opavská františkánka Lambertina, která

⁵⁴ TVRDÁ, Eva. *Hlučínsko (pár poznámek z historie)*. [online]. Praha: 2011 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://tvrda.blog.idnes.cz/c/187931/Hlucinsko-par-poznamek-z-historie.html>

⁵⁵ BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 170

⁵⁶ MALCHÁRKOVÁ, Anna. Ukryto za zdí. In *Hlučínsko: vlastivědný časopis Muzea Hlučínska*, 2011, roč. 1, č. 2, s. 13

měla na starosti také nemocné ze Sudic a z Rohova. Děti po válce chodily do školy v Sudicích.⁵⁷

I díky tomu dnes Třebom, podobně jako Sudice, vypadá jinak, než další části Hlučínska. Tam totiž zůstalo daleko více původních obyvatel, kteří se po válce o své bydlo starali. Nezbylo po nich tolik prázdných domů, jako v Třebomi nebo v Sudicích. Dalším plusem pro Hlučínsko je, že místní starousedlíci patří mezi ty pracovitější, proto dnes Hlučínsko nevypadá jako ostatní pohraniční regiony, ale jako ekonomicky aktivní, vyspělý a prosperující region. Prajzáci mají potřebu stále něco dělat. Což se o Třebomi říct nedá. I dnes v ní najdeme několik rozbouraných domů, které mají svou historii, ale nikdo v nich nezůstal, aby se o ně staral. Dosídlování lidmi, kteří o obec neměli žádný zájem a neměli k ní žádný vztah, se na ni podepsalo. Ještě ke konci minulého století 34řeboňsko-sudický výběžek připomínal měsíční krajinu – klasiku českých pohraničních obcí, ze kterých byli vysídleni Němci. Nyní se do obce sem tam vracejí lidé, kteří z ní byli do Německa odsunuti a vzpomínají na své mládí. Některé nápisy na stavbách pořád zůstávají v němčině, stejně tak popisky křížové cesty v kostele sv. Jiří.

Dnes už prakticky moravská obec se v regionu Hlučínska vyjímá také volebními preferencemi. Zatímco v ostatních vesnicích komunisty nikdo moc nemusí, v Třebomi pravidelně dostávají čtvrtinu až polovinu ze všech hlasů. Důvod je jednoduchý – místní dostali během osídlení od komunistů zkonfiskované baráky, za které jim jsou stále vděční. Stále ale žijí v nejistotě, kdyby náhodou byly Benešovy dekrety zrušeny, o svůj majetek by pravděpodobně přišli.⁵⁸ A to přitom v roce 1935 vyhrála v obci volby suverénně strana SdP.

Volební preference obyvatel Třebomi v letech 1929 a 1935:

Volby	voličů	DCV	BdL	DNS	ČNS	DSD	SdP
1929	398	218	124	33	-	9	8
1935	529	66	11	0	12	-	405

Tabulka 6: volby v Třebomi v letech 1929 a 1935

Zdroj: BARTOŠ, Josef. Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960.

⁵⁷ LINZMAJEROVÁ, Marta. K poválečnému vývoji obce Sudice v letech 1945-1948. In Vlastivědné listy, 2012, roč. 38, č. 2, s. 33

⁵⁸ MOTÝL, Ivan. *Třebom vs. Rohov. Pohraničí volí komunisty už 64 let.* [online]. Praha: 2010 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/trebom-vs-rohov-pohranici-voli-komunisty-uz-64-let_170601.html#U1pJivl_urg

Díky dotacím z Evropské unie jsou nyní v obci dvě nová dětská hřiště.

Je otázkou, jestli v době moderní společnosti, když lidé upřednostňují civilizaci před venkovem, se budou někteří stěhovat zpátky na vesnice a třeba taky do Třebomí. Ta sice trpí svou polohou na mapě, ale úrodná půda, čistota a klid by mohl obyvatele přilákat zpátky. Oproti devadesátým létům, kdy obec opravdu vypadala že zanikne, je v ní nyní vidět určitý pokrok a snaha o obnovení života.

4 Odraz v dobovém tisku

Během druhé světové války byl v Protektorátu Čechy a Morava vydáván pouze tisk pozitivně smýšlející o německé říši. Cenzura byla na denním pořádku, co se nehodilo okupantům, to v novinách jednoduše nevyšlo. Redakce naopak spolupracovaly s Němci a podporovaly tak propagandu. Pokud se náhodou objevil novinář smýšlející jiným způsobem, než-li slučitelným s tím okupačním, často byl pronásledován a perzekuován. Samozřejmě ne všichni souhlasili s německou propagandou, a tak i v českých zemích vznikl tisk odbojářský. V exilu byl vydáván třeba list Čechoslovák nebo Mladé Československo. V protektorátu pak vycházely například Hlasy z podzemí, Moravská rovnost nebo časopisy V boj, popřípadě Český kurýr. Je zřejmé, že lidé, kteří vydávali zakázané tiskoviny v protektorátu, riskovali o hodně více, než ti v exilu. Pokud se o nich náhodou někdo dozvěděl, hrozilo jim vydírání, zastrasování, v nejhorších případech dokonce smrt. Většinou tak zakázané tiskoviny vycházely jen určitou dobu, jako v případě Českého kurýra, který nevycházel ani dva roky, než byli všichni členové jeho redakce pozatýkáni.⁵⁹

Po druhé světové válce bylo nutné vyřešit otázku médií. Stalo se tak u příležitosti Košického vládního programu, kde byly vytyčeny dva hlavní pilíře řešení. V prvním pilíři bylo zapotřebí zbavit se v médiích všech zrádců a kolaborantů, kteří sympatizovali s německou propagandou. Druhý pilíř se týkal vlastnictví médií. Mělo být dosaženo stavu, kdy média slouží primárně státu, nikoliv soukromým podnikatelským zájmům. Stalo se tak převodem médií k ministerstvu financí a zrušením podnikatelských tiskovin. Komunistická strana Československa se už od prvních měsíců války snažila díky ministerstvu informací ovládnout mediální prostor v novém Československu.

Jak se tehdejší tisk díval na odsun německého obyvatelstva z pohraničí, popřípadě jak se k Němcům obecně stavěl, to budeme zkoumat na dvou denících. Nová svoboda, jakožto deník krajského výboru KSČ v Ostravě na jedné straně a Hlas, jakožto deník československé strany lidové na druhé.

---

⁵⁹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011,

4.1 Hlas

Deník Hlas byl deníkem Československé strany lidové. Tedy jediné nesocialistické strany v Čechách. Historicky první číslo vyšlo 11. května roku 1945 a stálo 50 haléřů. Na titulní straně se oslavoval konec druhé světové války a příjezd prezidenta Beneše do osvobozené Prahy. Oproti deníkům ostatních politických stran se Hlas věnuje nejenom Rudoarmějcům, ale také anglo-americké armádě a jejich stále ještě přetrvávajícím bojům.

První zmínka o německém obyvatelstvu je z 3. června 1945, kdy se na titulní straně objevil titulek: „K Němcům nemá nikdo důvěru.“ (Hlas, 1945, č. 18, s. 1). Článek pojednával o výboru sněmovny reprezentantů, kde ředitel amerického úřadu pro válečné informace informoval o zpřísněné kontrole Německa v následujících letech. Na projev reagoval německý starosta Berlína s tím, že pokud se někdo pokusí zabít ruského vojáka nebo úředníka, bude popraveno 50 bývalých členů nacistické strany. Další článek se pak zabývá možnou konferencí tří největších možností, která rozhodne o osudech německého obyvatelstva.

V červnu pak už o Němcích nepadlo ani slovo, vyjma artiklu ze soboty 23., který nesl název: „Ležáky – opakování lidické tragédie“ (Hlas, 1945, č. 35, s. 1). Autor se vrací o tři roky zpět a líčí vypálení a zavraždění místních. „První salva zazněla po 7. hodině večer a další následovaly až do 10. hodiny večerní. Popraveni byli muži i ženy a zastřelené oběti byly hromadně odváženy pohřebním vozem do městského krematoria v Pardubicích.“ Článek se tak vrací a připomíná Čechům, jakých zvěrstev se na nich Němci dopustili a přilévá tak olej do už tak rozpáleného ohně.

V červenci se Hlas věnuje především konferenci v Postupimi, 17. července informuje o jejím zahájení, nato o tři dny později píše v článku „Schůzka tří zajistí trvalý mír“ (Hlas, 1945, č. 55, s. 1) o jednáních mezi Stalinem, Trumanem a Churchillem, které je sice za zavřenými dveřmi, ale...“ Panuje však dojem, že konference je na velmi dobré cestě. Má se za to, že Stalin, Truman a Churchill učiní ve svých poradách ta nejdůležitější politická rozhodnutí a že vypracování jednotlivostí a podrobností bude přenecháno odborným výborům spojenců.“

Dva dny na to vyšel článek, ve kterém ministr zahraničního obchodu Ripka vyjádřil názor, že s Němci jednáme příliš shovívavě. „Mluvě o sudetském problému, projevil ministr Ripka svou nespokojenost nad tím, že bylo vypovězeno dosud jen málo Němců a pravil, že

jednáme s Němci příliš pomalu a shovívavě.“ (Hlas, 1945, č. 57, s. 2). Nepřímo tak nabádal lidi, aby sudetské Němce nechovali v peřinkách a nechodili kolem nich po špičkách.

O tři dny později v Hlasu informovali, že: „Není nelidské vystěhovat Němce“ (Hlas, 1945, č. 59, s. 1). V článku se psalo o svízelné situaci v pohraničí, kde se Němci bránili jakémukoliv odsouvání a došlo i na ztráty na životech. „Výsledkem těchto násilností byl odsun místních sudetských Němců, který – jak se zdá – je lépe organisován než jak tomu bylo v prvních dnech po osvobození československého území. Němcům [...] bylo poskytnuto několik hodin, aby si připravili majetek, peníze a šperky v to počítajíc. Potom byli dopraveni nákladními auty do Německa.“ Bylo také zdůrazněno, že odsun je a bude prováděn v souladu s lidskými právy i přesto, že by si to němečtí občané nezasloužili. „Je těžké znázornit veřejnosti ve Velké Británii a ve Spojených státech, jak hluboké je rozhořčení Čechů proti sudetským Němcům po šesti letech nemilosrdného útlaču. Přesto všechno nasvědčuje tomu, že zde není úmyslu vybočit z mezí lidskosti.“ V Hlasu tak možná ne úplně souhlasili s postupem ministerstva, které se snažilo držet odsun daleko od animálního chování.

V posledních dnech v červenci pak list ještě informuje o prezidentských dekretech, upravujících osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a dalších nepřátel státu. 1. srpna pak vychází článek informující o obrovských škodách v opavském Slezsku a nabádá čtenáře k založení fondu pro jeho obnovu. V dalších dnech pak deník informuje o ultimátu Německa, které, pokud se zřekne nacismu, bude opět znovu vzato mezi národy.

5. srpna 1945 vychází celá titulní strana pod hlavičkou postupimské konference. Hlavní titulek: „Náš požadavek, odsun Němců, v Postupimi uznán.“ (Hlas, 1945, č. 69, s. 1). V článku se píše kromě schválení odsunu německého obyvatelstva také o vyrovnání se s Německem, válečnými zločinci nebo o polské vládní situaci. K odsunu napsali následující. „O odsunu německého obyvatelstva z Polska, Československa a Maďarska prohlášení obzvláště zdůrazňuje, že tři vlády jsou zajedno v tom, že jakýkoliv odsun musí být prováděn řádným a lidským způsobem....“ Titulní strana se také věnuje dalšímu prezidentskému dekretu, tentokrát o úpravě československého občanství osob německé a maďarské národnosti, na který navazuje článek o pozbytí příslušnosti Němců a Maďarů k ČSR.

Ojedinělý a velice inspirativní článek vychází o pár dnů později. Autor článku s názvem „Tragédie Hlučínska“ se zamýšlí nad nesmírně obtížnou otázkou odsunu německého obyvatelstva z tohoto okresu a jeho celkový vývoj. Upozorňuje, že Hlučínsko bylo 200 let pod silnou germanizací, aby se na pár desítek let připojilo k Československu.

Není tak možné paušalizovat odsun na všechny Němce stejně, protože právě na Hlučínsku je původní obyvatelstvo německé a nemůže za to, že si jejich okres národy přehazují jako horký brambor.

Pár dnů na to vychází dva protiněmecké články. V jednom autor ilustruje situaci v obci Butovice, kde si Němci žijí jako v bavlne. Pozastavuje se nad tím, že když jdou Češi nakupovat, musí stát po boku s Němci. Zatímco Češi chodí tvrdě do práce a opravují své bydlo poničené válkou, Němci jen sedí a dívají se. Zároveň vyšlo varování, aby lidé ve svých domovech nepřečhovávali Němce, protože většina z nich byla možná členy gestapa nebo SS a dopustili by se tak trestného činu.

V článku „Postup kolonisace na Krnovsku“ (Hlas, 1945, č. 56, s. 2) zaznívá hlas, že z větší části už je tamní území osídleno. Věnuje se také nelehké situaci v pohraničí, a nabádá kolonisty, aby měli trpělivost. Čtyři měsíce po válce ještě není možné házet flintu do žita, životní úroveň se i v pohraničí zlepšila.

22. září 1945 vyšel další z protiněmeckých článků: „Němci nemohou u nás žít, toužili po Říši“ (Hlas, 1945, č. 110, s. 3). Byl v něm sice jakýsi náznak diverzifikace, že ne všichni Němci jsou stejní, ale podtitulek „Nic jim nevěřme a nic jim nedejme!“ lidi vybízel k absolutní nespolupráci a k nelidskému chování ke svým, třeba ještě před pár dny, sousedům. Další zářijové dny se sem tam objevila zpráva z českého pohraničí, jak probíhá vysídlování Němců, popřípadě osídlování novým obyvatelstvem.

10. října se na titulní straně objevil titulek: „Konečně. 15. října započne odsun Němců“ (Hlas, 1945, č. 123, s. 1). V perexu stálo: „Po dohodě s maršálem Žukovem bude odsunuto z Československa zatím dva a čtvrt milionu Němců.“ Článek se nesl v nadějeplném duchu, kdy po odsunutí nepohodlných lidí se místní budou moci plně věnovat výstavbě nového státu. Den na to list věnoval hlavní zprávu dne otázce, jak provedeme odsun Němců, aby o dva dny později vydal článek, ve kterém líčil ne zrovna veselou budoucnost sudetských Němců a přesto lepší, než u některých dalších, kteří jsou odsouváni z ostatních zemí. Vyšel také článek shrnující směrnice k odsunu německého obyvatelstva nebo projev prezidenta Beneše z Mělníka, s názvem: „Naši Němci do říše musí odejít“ (Hlas, 1945, č. 128, s. 1).

Kromě českých přispěvatelů dával list prostor i těm zahraničním, a to především ze západních zemí. Třeba 22. listopadu vyšel artikel od anglického redaktora z Times, který psal, že odsun Němců se nedá srovnat s nacistickými deportacemi. O šest dní později pak Hlas

otiskl článek francouzského novináře, který psal o Němcích v republice. Objevil se i článek redaktora Daily Mail, který upozorňoval na to, že se s Němci nesmí nikdo mazlit.

Spolu se zahraničními články po celou dobu vycházely i ty čistě protiněmecké, jako například „Otrásáme se hrůzou a hnusem jaké plány měli Němci proti nám“ (Hlas, 1945, č. 170, s. 1). Současně také Hlas lidi přesvědčoval, že Němci opravdu z republiky odejdou. Opíral se tak o slova předsedy vlády Zdeňka Fierlingera.

Do nového roku 1946 vstupoval Hlas 26. ledna s článkem: „V lednu bude odsunuto 50.000 Němců“ (Hlas, 1946, č. 22, s. 1). Novinář psal o schůzi se Zdeňkem Fierlingerem, který nastínil, že „Odsun našich Němců bude proveden v hrubých rysech již v tomto roce. Ještě v lednu má být odsunuto 50.000 Němců a v příštích měsících bude tato kvóta zvyšována.“ Zdůraznil také, že se nebude za každou cenu trhat manželství a proto budou moci němečtí členové rodiny v Československu zůstat. Pokud se tedy něčím za války neprovinili.

31. ledna napsal B. Moravec lehce kontroverzní článek začínající slovy: „Je krásné milovat vlast. Kdo by netoužil, aby se jednou vrátil do vlasti, když byl nucen žít mezi cizími lidmi?“ Sarkasticky analyzoval vývoj sudetského Němce u nás během války a těsně po ní a lehkým jazykem se zamýšlel nad tím, jak společné soužití obou národů dopadlo.

Postupem času v roce 1946 pomalu ale jistě články o Němcích a jejich odsunu vymizely. Sem tam přišla zpráva například o odsunu ze Slovenska, z Polska, popřípadě 23. března 1946 o odsunu ostravských Němců. Obecně však už nešlo o až tak palčivé téma a Hlas se zaměřil spíše na domácí politickou situaci.

4.2 Nová svoboda

Deník Nová svoboda byl deníkem krajského výboru Komunistické strany Československa v Ostravě. Zároveň šlo o pokračovatele Dělnického deníku. Stál také 50 haléřů, popřípadě jednu korunu a během prvních čísel ještě neměl mezi slovy Nová a svoboda rudou hvězdu a v ní srp a kladivo. To přišlo až okolo desátého čísla.

I tak byla většinou na titulní straně oslavována sovětská armáda, popřípadě list hlásal komunistická hesla: „Program vlády Národní fronty je programem všeho lidu“ (Nová svoboda, 1945, č. 1, s. 1) nebo novinám vévodil projev Viléma Nového z 15. května 1945 pod názvem: „Bez Sovětského svazu a Rudé armády neměli bychom ani míru ani svobody!“ (Nová svoboda, 1945, č. 10, s. 1).

O Němcích v Československu se v Nové svobodě ze začátku psalo málo. Jedna z prvních zpráv pochází z 6. června, kdy dva Němci v internačním táboře v Moravské Ostravě spolu s jedním Čechem zahájili vzpouru, která byla násilně potlačena. Němcům také bylo dáno doporučení, že podobné přečiny se nebudou trpět, což potvrzoval i titulěk článku: „Výstraha Němcům: Každý pokus o vzpouru bude bezohledně potlačen!“ (Nová svoboda, 1945, č. 28, s. 1). Deník pokračoval dalším článkem 12. června, ve kterém při příležitosti tří let po masakru v Lidicích připomněl, že Němci jsou spoluvini za šestileté útrapy v Evropě.

17. června pak vyšla první zpráva o odsunu německého obyvatelstva. „Podrobnou diskusi věnovala pak vláda problémům spojeným s odsunem cizího obyvatelstva z pohraničního území republiky,“ píše deník Nová svoboda (Nová svoboda, 1945, č. 38, s. 1). I z použití slov „cizího obyvatelstva“ je vidět, jaký postoj deník k sudetským Němcům zastával. Na titulní straně téměř každého čísla byla alespoň menší zpráva o postupu prezidentských dekretů. Přijetí dekretu pochopitelně znamenalo hlavní zprávu dne, jako tomu bylo 23. června, kdy na titulní stránce vévodil nadpis „3,307.000 hektarů půdy do českých rukou“ (Nová svoboda, 1945, č. 43, s. 1).

Zatímco Hlas dával prostor zahraničním zpravodajům ze západních zemí, v Nové svobodě je to především sovětský tisk. Dokládá to i článek z 19. července „Moskevský tisk o Němcích v ČSR“ (Nová svoboda, 1945, č. 48, s. 2). Píše se v něm o tom, že vystěhování nemají být ti Němci, kteří bojovali proti Hitlerovi, ale ti, kteří s ním sympatizovali. Dále se článek věnuje Wenzelu Jakschovi, který proti odsunu německého obyvatelstva bojoval. „Tento zbankrotělý vůdce něm. soc. dem. v ČSR r. 1938 všemožně podporoval henleinovce a v posledních letech vedl boj proti čs. vládě, která byla v emigraci [...], vznášeje proti nim nejpestřejší snůšku obvinění o komunismu a panslavismu.“ Dále se článek pozastavuje nad tím, že by se možná nic tak závratného nedělo, kdyby s Jakschem nesouhlasil anglický tisk, který údajně o československé situaci informuje „velmi divně“.

4. srpna vyšla v Nové svobodě zajímavá úvaha, která má sílu zmobilizovat československý lid s názvem „K problémům vystěhování našich Němců“ (Nová svoboda, 1945, č. 76, s. 1). Článek začíná slovy: „Znovu a znovu narážíme na otázku, proč dosud nebyla vyřešena otázka našich Němců. Proč jsou ještě pořád tady, proč s nimi tolik ohledů, proč je prostě nevyvezeme za hranice. A – myslí to vůbec vláda doopravdy se svým slibem, že očistí republiku od těch, kteří se tak přechoťně dali do služeb Hitlerových? Neodkládá

řešení proto, že kolísá a hledá způsob, jak by od svého závazného příslibu mohla utéci?“ Je tak uměle vyvoláván tlak na vládu, aby se sudetskými Němci urychleně začala něco dělat.

Podobně jako Hlas, i Nová svoboda se věnuje dekretu prezidenta republiky o úpravě státního občanství na titulní straně. Pod hlavním článkem je další s podtitulkem „Velmoci souhlasí s odsunem Němců z ČSR“ (Nová svoboda, 1945, č. 77, s. 1).

22. září vyšly dva články na hlavní straně týkající se německého obyvatelstva. První se věnuje tomu, že Československo má náhradu za odsunuté Němce. Druhý pak hlásá, že by český lid neměl Němcům povolovat žádné úlevy. Ať už při získávání československého občanství nebo při nasazování Němců na důležité práce v uhelném průmyslu popřípadě stavebnictví.

10. října pak přichází stejně jako v Hlasu zpráva: „Odsun Němců z ČSR započne 15. října“ (Nová svoboda, 1945, č. 131, s. 1). Článek informuje o dohodě sovětského předáka Žukova, díky které bude z Polska, Maďarska a Československa vystěhováno na čtyři a půl milionu Němců. Z toho jen z Československa má jít o dva a čtvrt milionu s tím, že denně jich má odjíždět 6 tisíc. Dva dny na to reaguje ve sloupku na titulní straně redaktor, že starosti o Němce jsou zbytečné. Je to reakce na anglický parlament, který se bojí hospodářského a sociálního chaosu v Evropě. O čtyři dny později vychází slova prezidenta Beneše, který je přesvědčen, že „Němci do říše musí a v každém případě půjdou“ (Nová svoboda, 1945, č. 136, s. 1).

20. října vychází doporučení, aby si lidé dávali pozor v místech, kde se zdržovali Němci. Zpráva zmiňuje, že v jedné nejmenované budově státní policie v pohraničí byly nalezeny třaskaviny a granáty po Němcích. Tak autor článku paušalizoval situaci tím směrem, že kde se zdržovali Němci, tam budou třaskaviny a granáty. Následuje další článek, ve kterém je doporučeno, aby lidé odevzdávali všechny doklady, které o Němcích najdou.

29. října pak vychází obsáhlá dvoustrana s názory prezidenta Beneše, ve které je i pasáž: „Společný život s Němci není možný“ (Nová svoboda, 1945, č. 148, s. 2). Dr. Beneš uvádí argumenty, proč došlo až k tak tragickému vyústění německo-českých vztahů a proč není možný jiný výsledek, než odsun německého obyvatelstva kvůli dosažení celosvětového míru. O dva dny později vychází na titulní straně článek s názvem „Hlučínsko a Hlučínáci“ (Nová svoboda, 1945, č. 150, s. 1). Autor článku uvádí těžkou situaci Hlučínska, které bylo připojeno k ČSR, ale lidé z tamního kraje nedostávali práci a tak za ní odjížděli do Německa,

Není proto divu, že většina obyvatel během války sympatizovala s Německem. Autor se také nestaví k úplnému odsunutí všech Němců z Hlučínska, pouze těch, kteří prokazatelně sympatizovali s henleinovci a nacisty.

Následovaly články, které potvrzovaly odsun německého obyvatelstva z pohraničí, třeba když to oznámil berlínský rozhlas 22. Listopadu 1945. V prosinci pak vycházely uklidňující články pro československý lid, že v příštím roce se republika zbaví všech zrádců. Třeba ministr vnitra Václav Nosek si nebral servítky a plnil tak titulky novin. „Do července očistíme republiku“ (Nová svoboda, 1945, č. 182, s. 1).

Následují články o tom, jak čtvrtina Němců vlastnila Československo a další protiněmecké články. Kromě nich v listu vycházely pochopitelně i zprávy o KSČ, pokrocích v budování nového státu a zprávy ze Sovětského svazu. Už tehdy se v Nové svobodě málokdy objevil článek o západních zemích a když, tak negativně smýšlející.

5 Využití řešené problematiky v médiích

5.1 Úvodní článek

Odsun Němců – kdy se konečně vypořádáme s minulostí?

„Označení“ Němci čekají na transport
Zdroj: Archiv Mladé Fronty Dnes

Soužití Čechů s Němci má své hluboké kořeny, jehož počátky sahají až do 13. století, přesněji k vládě Lucemburků. V té době se totiž v českém pohraničí začaly usazovat německé rodiny. Toto prolínání české a německé kultury pokračovalo víceméně přirozeně až do Mnichova v roce 1938. A definitivní tečku společnému soužití učinil násilný odsun Němců po prohrané válce v roce 1945.

Asi málokterá událost v českých dějinách je vnímána tak kontroverzně. Na diplomatickém poli se stále mluví především o organizovaném odsunu Němců na základě Benešových dekretů a Postupimské konference. Mezi pamětníky a jejich potomky však větší vášně vzbuzuje neorganizovaný, živelný odsun, který mu bezprostředně předcházel. Došlo k němu prakticky okamžitě po konci druhé světové války a výsledky byly tragické:

porušování lidských práv, násilí, znásilňování. Až po tom všem byly schváleny výše zmiňované dokumenty.

Možná právě tady se poprvé objevil výraz kolektivní vina. Zde postihla více než 2 miliony českých Němců, kterým Češi vraceli všechno, co si prožili během okupace. A možná ještě víc. Počet obětí se podle historiků pohybuje okolo 15 tisíc!

„Na ten odsun si pamatuji moc dobře. Přestože jsem od Němců nezažila nic dobrého, tak mi to bylo strašně líto. Když jsem to viděla, ty staré lidi... To byli zemědělci z těch místních chalup, sedření dědkové a báby. Když jsem je viděla v té řadě s kufry, připadalo mi to jako Židé za války. To jsem dlouho nemohla přenést přes srdce, že jsem viděla odsun Židů a pak zase odsun Němců. Člověk to v sobě potom měl dlouho,“ vzpomíná na zážitky spojené s odsunem Anděla Kulhánková, rodačka z Unhošti.

Jak „kníže“ znovuotevřel otázku Dekretů

Bezmála 70 let starý spor ohledně samotného odsunu německého obyvatelstva, ale také Benešových dekretů, nabyl na aktuálnosti vloni, kdy se Karel Schwarzenberg během prezidentských voleb ne zrovna přesně vyjádřil. Je tak jasně vidět, jak živé a citlivé je stále toto téma pro většinu Čechů.

„Jsem rád, že se tahle otázka otevřela, ale nelíbí se mi způsob, jakým se to stalo. Přispěl k tomu tak trochu i Karel Schwarzenberg, který se k tomu dle mého názoru na začátku nevyjádřil jednoznačně, popletl si výrazy jako zrušení a neplatnost, takže se ta diskuse potom rozvinula směrem, který se mi nelíbil,“ komentoval tehdy vzniklou situaci člen mnichovského kulturního institutu Adalbert-Stifler-Verein, Wolfgang Schwarz.

Dle Schwarze už ani v samotném Německu, vyjma Bavorska, nevyvolává odsun takové emoce, jako dřív a německá vláda se nyní spíše zaměřuje na společné cíle v Evropské unii. *„Myslím si, že na celoněmecké úrovni už toto téma rozhodně nehraje velkou roli. Pro bavorskou vládu to roli hraje, protože bavorská vláda má patronát nad sudetskými Němci.“*

Pokud bychom se ještě vrátili k Benešovým dekretům, sám Schwarz by je v žádném případě nerušil. *„Ale byl bych velice rád, kdyby se stalo nějakým českým národním konsensem, že odsun a vyhnání Němců byla chyba, resp. hrubé porušení lidských práv, a že se to nemělo stát,“* přeje si německý sociolog. Ale opravdu to byla chyba?

(Ne)spravedlivý odsun

Téměř každoročně vychází šetření různých agentur ohledně českého vnímání odsunu německého obyvatelstva, popřípadě přímo Benešových dekretů. Letos tomu nebylo jinak a zajímavé je zjištění, že názor obyvatelstva se na důležitou součást českých dějin mění. Jakým směrem?

Německá rodina se připravuje k odsunu
Zdroj: Archiv Mladé Fronty Dnes

Možná by byl Wolfgang Schwarz překvapený, ale podle listopadového průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění z roku 2013 oproti roku 2009 ubylo 15% zastánců Benešových dekretů. Zároveň se zvýšilo procento lidí, kteří zrušení dekretů schvalují – z osmi procent na současných čtrnáct!

I omluva postiženým, popřípadě majetkové odškodnění, má více zastánců. V roce 2002 to bylo v průzkumu CVVM pouhé procento dotazovaných, o 12 let později už to jsou čtyři procenta. I když je to zanedbatelná část obyvatelstva, dá se říct, že jde o čtyřnásobný nárůst.

Pokud vezmeme jednoduchou otázku spravedlivosti odsunu, je až vzácně vyrovnaná: 40 % lidí si myslí, že byl odsun spravedlivý, 36 % je přesvědčeno o opaku. I zde platí, že prvně jmenovaných s postupem času ubývá. Roli hraje i věk dotazových. Asi polovina Čechů do 30 let nemá na odsun jakýkoliv názor, což je špatné jak pro české a německé dějiny, tak pro historii obecně.

Názor na odsun Němců se dost liší i v akademické obci. „*Staly se strašné věci už předtím a byla to reakce na ně. Nevidím to čistě negativně, protože každá věc má svůj původ a svůj následek. Ty rodiny to tady postihlo. Mělo to svoje důvody, i když to pro spoustu lidí bylo nespravedlivé,*“ říká učitelka dějepisu Věra Güntherová.

Rozporuplný názor má i Pavel Poštulka, učitel českého jazyka na střední škole: „*Bylo to svinstvo, to bez debat. Ale České republice to pomohlo, zbavili jsme se různých komplikací. Negativní na tom zase bylo, že jsme najednou neměli s kým hospodářsky soupeřit.*“

Jiné formy odsunu

Všichni Němci ale nebyli odsunutí násilně. Po druhé světové válce totiž spousta českých Němců, kteří mnohdy nedobrovolně bojovali za německý Wehrmacht, zůstala v Německu. Bylo jim jasné, že pokud se vrátí do vlasti, nic dobrého je nejspíš nečeká. Byli to tátové od rodin, synové, manželé a pokud chtěly jejich rodiny zůstat pohromadě, nezbývalo jim, než dobrovolně opustit Československo a odejít do Německa. Spousta z nich tak volila možnost odejít do Německa hned po konci války dobrovolně.

Málokdo ale dnes ví, že zde existoval i jakýsi „odsun naruby“ z Německa zpátky do ČSR, kdy mnoho bývalých českých vojáků bojujících na německé straně, uvízlo po vyhlášení konce války na německém území. Jedinou cestou zpět byl nelegální, strastiplný a mnohdy nebezpečný přechod přes hranice, navíc s nejistou výhlídkou, jak budou doma přijati československými orgány.

Takový osud potkal i Adolfa Tomíčka. Ještě před válkou v roce 1937 marně sháněl práci kvůli své příslušnosti k Pražské (území v letech 1742 – 1920 náležící Německu), odjel tak do Německa, kde o dva roky později narukoval. Během války byl vojákem bezpečnostní složky Schutzstaffel.

Po válce napsal své manželce dopis, že má vzít děti a přijet za ním. *„Máma mu odpověděla, že děti má v Československu, tak ať vrátí domů. Když se vrátil, hned ho zavřeli. Taková byla tehdy doba,“* vypráví syn Reinhold Tomíček. Adolfa zavřeli na čtyři roky těžkého žaláře za příslušnost k SS, odseděl si ale pouze roky dva. Za pomoc při hašení požáru v Brance u Opavy mu byl zbytek trestu prominut.

Podobný osud potkal Oskara Návrata z Bolatic, který po válce rovněž zůstal v Německu, kde si našel přítelkyni. Pracoval u ní na statku a strávil tam rok. Po roce za ním přijela sestra Eliška, která ho přemlouvala, aby se vrátil zpátky do Československa. Pan Návrat měl několik deníků, které si během celé války psal. Ze strachu z možných následků, kdyby ho s nimi chytili českoslovenští pohraničníci, je raději při tajném nočním přechodu hranic spálil.

„Chtěl požádat o občanství pro sebe a svou německou přítelkyni – chtěl, aby za ním přijela do Československa. Tehdejší předseda Národního výboru mu však nedal povolení. Hrozilo totiž, že by je zavřeli oba,“ líčí dcera Oskara Návrata, Eliška.

I Hildegarda Floriánová řešila podobný problém. Pro svého bratra Williho si také přijela až do německého Schwarzwald. Po návratu do Československa mu ale tak dlouho

nechtěli dát československé občanství, až to Williho přestalo bavit a znovu tajně přešel hranice do Německa, kde se natrvalo usadil.

Pro Němce v tehdejším Československu totiž nebylo místo. Museli se označovat podobně, jako předtím sami označovali Židy. Jen místo hvězdy nosili na rameni nebo na zádech N. Ti, kteří zde nakonec dobrovolně či nedobrovolně zůstali, museli potupně žádat o československé občanství. Paradoxní na této situaci bylo, že se v Československu narodili, vyrůstali a ve většině případů Německo nikdy ani nenavštívili. Přesto museli prokazovat, že nejsou Němci.

5.2 Interview

Žena čtyř republik

Narodila se v první republice, dospělosti dosáhla v Protektorátu Čechy a Morava, za svého muže se vdala v Československé republice a nyní žije v té České. Anna Gargošová prožila život jako na horské dráze. I když je původem Češka, učila se v německé škole. Rodnému jazyku se pořádně naučila až od svých dětí. Shodou okolností ji z poválečného Československa neodsunuli a v úctyhodných 90 letech v rodilých Štěpánkovicích ráda vzpomíná na doby dávno minulé.

Narodila jste se ještě v první republice, pamatujete si na ni?

Ano, narodila jsem se v roce 1923 a samozřejmě, že si na první republiku pamatuju. Bydleli jsme hned vedle a okolo nás byla všude jenom pole, která patřila naší rodině. Byla rozdělena po 42 arech a každé děvče z rodiny dostalo jednu část jako dědictví.

Jak to bylo se školou? Chodila jste do té štěpánkovické?

Chodila, ale jenom do začátku druhé třídy. Pak jsem přešla do klášterní školy v Opavě na německou školu, kde učili sestřičky. Jmenovalo se to U rytířů a součástí byl klášter a nemocnice – všechno německé. Měli jsme tam hodiny češtiny, jako teď mají děti hodiny němčiny nebo angličtiny. Učili jsme se německy, ale české dějiny. Všechno bylo pouze přeložené do němčiny, což nebylo protistátní! (říká s důrazem)

Proč jste navštěvovala německou školu, když jste žila v Československu?

Můj otec totiž pocházel z deseti dětí. A 5 z nich bylo v Německu, kde se oženili. Tak otec říkal, že musím umět dvě řeči. Němčinu a po našem. Po našem nebyla čeština, ale moravská řeč. A v té moravské bylo něco německy, něco polsky a něco prajzsky.

Kolik bylo německých škol v Opavě?

V Opavě bylo 7 německých a 4 české. I přesto, že šlo o německé školy, tak ta řeč nebyla úplně čistě německá. Třeba v měsících jsme se učili rakouská slovíčka. Opava totiž byla rakouská, ne německá.

Proč jste ale dala přednost Opavě? Ve Štěpánkovicích byla pouze česká škola?

Česká škola tady opravdu byla a byla obrovská. Ale nechyběla ani německá, která ale bohužel byla soukromá a měla pouze dvě třídy. Učili tam učitelé ze Sudet. Pamatuju si jednoho

starého učitele, který hrál na housle a děti zpívaly německy. Třída měla okno na cestu, takže lidé zůstávali stát a poslouchali, co zpíváme.

Jak se lidé chovali k Němcům za první republiky?

I za první republiky byli Němci utlačováni. V Ostravě prvně propouštěli Němce, až pak Čechy během hospodářské krize. Doplatil na to i můj tatínek. Hrozné byly i úroky, dluhy. Byla krize a těžko se to splácelo. Výhodou bylo opravdu pole, protože jste měli nějakou živnost. Nějaké vajíčko se sem tam prodalo. I já jsem chodila do obchodu třeba s deseti vejci a prodávala je. Nebo tvaroh, stlučené máslo, mléko.

Jaký vztah měli místní k Německu před válkou?

Když tady byla krize, tak ti naši chlapi začali jezdit do Německa. Jezdili za chlebem. Jak se říká, Koho chleba jíš, toho píseň zpívej. V Polsku stavěli velké domy, v Hamburku postavili přístav jenom Hlučíňáci. Vždycky se o nich říkalo, že jsou to strašně robotní lidé. Na jaře odjeli do Německa, kde pracovali a na podzim se vraceli. V zimě se pracovat moc nedalo. Někteří to samozřejmě v Německu přepili a překouřili, takže přijeli domů s holým zadkem (usměje se).

Přejdeme od první republiky k protektorátu. Jak jste vnímali Němce po Mnichovu?

Ani nevím, jestli jsme byli rádi, že přišli Němci. Až tak jsme to nevnímali. Můj otec a všichni chlapi z Hlučínska pracovali v Německu, protože v Čechách byla krize. Ale krize ne taková, jaká je dneska. Děti chodily od chalupy k chalupě a žebrały o bochník chleba. Ještě, že každý na té vesnici měl nějaké pole a určitou výživu si tak mohl obstarat sám.

Cítila jste se více jako Němka?

Necítila jsem se jako Češka ani jako Němka. Možná přece jen o něco víc jako Němka, to je fakt, protože jsem uměla německy. Ale my to opravdu až tak neřešili.

Jak vás vnímali tady ve Štěpánkovicích? Neohrnovali nad vámi Češi nos?

Češi se nedívali skrz prsty, protože já ti něco řeknu. Ve Štěpánkovicích byli všichni automaticky Němci. Tady byl jediný Čech, a to byl Honěk, který teď vlastní hospodu. On totiž pocházel z druhé strany Opavy, my jim říkali cisařáci. A to byl jediný Čech. Zbytek automaticky přešel pod Německo. Ale po frontě... (na chvíli se odmlčí) byli Češi a Němci. Ale to si udělali sami naši lidé tady v obci, nikdo jiný. Udělali se Čechy.

Komu jste „fandila“ během války?

No tak Němcům, co si myslíš, když naši muži bojovali za Německo? O to šlo, o nic jiného. Hitler byl lump, to byl chachar prvotřídní, ale potřeboval vojáky. Takže když Hlučínsko udělali Německem, tak naši chlapi neměli na výběr. Sice Hlučínsko kdysi patřilo pod Německo, proto se u nás říká na Pražské. Vždycky mi maminka s tatínkem vyprávěli, jak přijel pruský císař na bažantnici u Albertovce. Takže to bylo německé kdysi.

Takže i po válce jste všichni zůstali Němci...

Ano, to bylo určené, nemohla jsme si vybrat, jestli jsem Němka nebo Češka. Všichni chlapi byli ve válce, nikdo neměl na výběr.

Co pro vás bylo během války úplně nejhorší?

Konec války. Milice – Češi. V noci vyhnali Němce do školy, kde je zavřeli, a nechali je chodit po robotách. A pak brali peníze. Obsadili si kanceláře na obcích. Ale co to byla za milice, to byli zloději. Co mohli, to lidem vzali.

Přejdeme k samotnému odsunu... Kdo rozhodoval o tom, který člověk bude doporučen pro odsun?

O tom rozhodovali místní lidé na obci. Já ti řeknu, že v Kobeřicích nebyl skoro žádný odsun, v Bolaticích to bylo podobné, v Kravařích, kterým se říkalo německé Kravaře, tak bylo procentuálně míň odsunutých lidí než ze Štěpánkovic. Nevím, to byli takoví lidé, kteří se mstili. Ale proč se mstili, když se k Čechům nehlásili, když přišli Němci? (vrtí hlavou)

Chápu to dobře, že o tom rozhodovali sami sousedé? Jak je možné, že v některých obcích bylo odsunuto plno lidí, v dalších téměř nikdo.

To teda. Vždyť celé Hlučínsko bylo německé a když se podíváš na seznamy odsunů z těch obcí, jde vidět, jací lidé kde žijí. Opravdu hodně záleželo na lidech v té dané obci. Ale proč to tady tak bylo, to už opravdu nevím. Když měl někdo na druhého zlost, tak se pomstil. Podepsal české občanství a mohl se mstít, měl větší možnosti. Byli tady i lidé, kteří byli těžce fyzicky postižení a oni je odvezli, nebrali si servítky.

Vzpomínáte si na někoho, kdo Němce opravdu udával?

Gregořica, Židek. Ale oni pak měli trable. Víš, jak ti lidé je pak proklínali? Těm se pak nevedlo dobře, nevedlo. Vždycky přišel jeden člověk ze Štěpánkovic a jeden cizí z okresu. Oznámili lidem, že musí být do tolika hodina sbalení, kolik kilo si můžou vzít... Vozili je prý

v otevřených vozech, jak zvíř (i po letech je vidět soucit v očích). Někteří odsunutí Němci se tady i vracejí a jezdí tady na dovolené.

Co když někdo odmítl?

Neposlechnout? To si nikdo nedovolil.

A byl někdo, kdo se rozhodl jít do Německa dobrovolně?

Ano, byla tady i jedna rodina, kdy chlap zůstal v Německu a napsal rodině, aby přijela za ním. Tak všichni emigrovali do Německa.

Čím to, že vy jste odsunutá nebyla? Musela jste být na seznamu mezi prvními.

Ano, my taky byli na seznamu pro odsun. Ale oni počítali, že budou dva transporty ze Štěpánkovic. No ale nakonec byl pouze jeden, k tomu druhému už nedošlo, už ho zakázali. Ne z obce, ale z vyšších míst. Robotných lidí vzali a kdo tady pak měl pracovat?

Kolik lidí nakonec bylo ze Štěpánkovic odsunuto?

V tom transportu bylo myslím 17 rodin, už to přesně nevím. Byly to celé rodiny, ne že by odváželi jenom matku s dětmi. Někteří chlapi, kteří se vraceli z války, tak už v Německu zůstali. Tím se pojišťovali, protože v Německu by dostali práci, peníze, kdyby byli nějak postižení.

Odváželi je na jedno místo v Německu nebo...

(skočí do řeči...) Odváželi je všudemožně. Nebylo jedno místo v Německu, kam by je všechny odvezli.

Jak to vypadalo po válce? Museli jste se něčím odlišovat jakožto Němci?

Ano, museli jsme se odlišovat. Především chlapi. Měli jsme velké bílé N na zádech na kabátě. Zatímco Židé nosili hvězdu, my jsme nosili N jako Němci. Ale ne moc dlouho, možná rok, dva.

Co se dělo poté, co jste zůstali v Československu?

Žádalo se o české občanství. A spousta lidí žádalo několikrát. Muselo se chodit do Hlučína, kde byl taky takový chachar, který dřív byl v milici. Už tenkrát začínala korupce. Kdo ho podplatil, ten dostal české občanství. Potom ho za to vyhodili.

Trpěli jste i jinými nespravedlnostmi?

Během války už byly lístky na všechno. Kolik osob bylo v rodině, tolik jste dostali lístků. Ale to dostávali všichni. Po válce jsme ale dostávali méně lístků než Češi.

Byla to jediná poválečná křivda ze strany Čechů?

Těch bylo mnohem víc. Když jste šli vyměnit německé marky za nové československé koruny, Němci dostali polovinu hodnoty a Češi dostali tolik, kolik byla aktuální hodnota marky. To taky nebylo spravedlivé.

Co čeština? Chodila jste do německé školy, o češtinu jen sem tam zavadila, česky ale umíte perfektně...

Po válce jsem česky perfektně rozhodně neuměla, některá slova jo, ale perfektně určitě ne. Pořádně jsem se naučila až s mými dětmi, protože chodily už do českých škol.

Po válce jste tedy pořád mluvila německy. Nebyl to problém?

Po druhé světové válce se už ani tady moc nemluvilo německy. Museli jsme se snažit o češtinu jak nejlíp to šlo. Chodili tady totiž špicli, jak jsme jim říkali a stávali pod okny a poslouchali, jakou řečí se bavíme. A pak dělali sviňačiny. Nevím proč, ale byli takoví lidé. A to se přitom říká Štěpánkovicím Palestina – svatá země. Vždycky se říkalo, že je tady nejzbožnější lid. Měli jsme dokonce dřevěný malý kostelík, jaký stojí pořád v Hněvošicích.

Jak s odstupem času vnímáte odsun německého obyvatelstva?

(chvíli mlčí a přemýšlí) Jo, bylo to nespravedlivé. Kdyby to bylo spravedlivé, tak by museli odsunout celé Štěpánkovice. Za Hitlera jsme byli všichni Němci, všichni jsme měli stejné pravidla.

Děkuji za rozhovor!

5.3 Anketa

Stále živá historie dnešními očima

Odsun Němců v letech 1945-1946 je stále živá historie. O tom, jak se s odstupem času na tento mimořádně důležitý akt československých dějin dívají současní Češi, si můžeme udělat obrázek z následující ankety. Otázka: Jak se s odstupem času díváte na poválečný odsun německého obyvatelstva z Československa?

Marta, 34 let, archivářka

Odsun byl krutý, vedl k mnoha škodám, vedl k újmě těch konkrétních lidí, ale na druhou stranu je potřeba si uvědomit, že tohle bylo až druhotné násilí, které bylo vyprovokováno jiným násilím. A tím agresorem byli Němci.

Monika, 42 let, specialista plateb

Myslím si, že to bylo pro ty lidi velmi nespravedlivé a ponižující. Oni si dobrovolně nevybrali to, že zrovna území, na kterém žijí, nepatřilo Československu – jich se nikdo neptal. Odsun musel být pro ty lidi velmi stresující – ztratili domov, zázemí, blízké, jistoty... Němci v Československu se obecně stali po 2. světové válce lidmi druhé kategorie – něčím méněcenným a spousta lidí jim odsun ze srdce přálo. Také naše babička musela po válce nosit na hrudi ceduli s velkým N, aby všichni věděli, co je za člověka.

Zdeňka, 28, učitelka dějepisu na SŠ

Já obecně jsem nepřítel generalizací, pro mě je to nepřijatelné, špatné. Takže ani odsun Němců nebyl ideálním řešením, nicméně rozumím z historického kontextu, proč k tomu došlo. Ale nemuselo dojít k takovým věcem jako je živelný odsun, lynčování, váhový limit, mohlo to být řešeno nějakou finanční náhradou. Prostor pro lepší a lidštější řešení rozhodně byl a měl se využít.

René, 42 let, obchodní zástupce

Z mého pohledu se v roce 1945 jednalo o velmi emocionální akt, kde šla veškerá racionalita stranou a v mnoha případech se bohužel jednalo o vyřizování osobních účtů, ve kterých sloužila národnostní otázka pouze jako zástěrka. S odstupem času hodnotím odsun jako krutý a nespravedlivý s negativními dopady na ekonomiku a skladbu obyvatelstva v daných lokalitách. Ještě dodnes na to tyto regiony doplácí.

Jan, 65 let, učitel dějepisu na SŠ

Je třeba se na to dívat ze dvou stran. Z dnešního hlediska to je velký svinstvo, který by si zasloužilo být souzené v Haagu, ale z hlediska té doby, ve které se to odehrávalo, to bylo úplně pod jiným zorným úhlem, pod jiným pocitem a jinak by se o tom v novinách psalo. I kdybys o tom chtěl psát spravedlivě, tak bys nenapsal to, co napíšeš teď o tom odsunu. Protože je třeba hrát všechny hromádky najednou. A dneska se už všechny hromádky neberou, protože už vyčichly.

Marek, 40 let, vedoucí badatelný, archivář

Člověk musí odlišovat tu historickou stránku věci a pak tu lidskou. Je strašně špatně, když se to vidí černobíle. Ta vina byla na obou stranách a teď by se zatím měla udělat tlustá čára, což mnohdy nejde. Ochudili jsme se o středoevropský kulturní prostor. Když jste si hrál s Němcem a Židem na pískovišti, tak to přinášelo všem třem jenom pozitiva.

Zdeněk, 43 let, archivář

Za tehdejších politických podmínek jak v ČSR, tak v celé Evropě, to byl jeden z důsledků ukončení druhé světové války a nového mocenského uspořádání Evropy. Z dnešního pohledu je nejen období okupace a války, ale také následné vysídlení německého obyvatelstva z českých zemí temnou kapitolou našich dějin, kterou však nelze opomíjet. Myslím si, že objektivní reflexe té doby je stále častější, i když je to stále velmi citlivé téma - velmi efektivním a populistickým způsobem ji dokázal využít vítěz prezidentských voleb v roce 2013.

5.4 Recenze

Drhnoucí soukolí Habermannova mlýnu

Koprodukční drama

Habermannův mlýn jako první český film vůbec ukazuje období během druhé světové války a těsně po ní. Období pro česko-německé vztahy tak důležité a

Karel Roden v roli hajného Březiny

Zdroj: Bontonfilm

třaskavé. Film Juraje Herze měl úžasnou možnost stát se filmovou biblí odsunu německého obyvatelstva z Československa. Natočit inkriminovanou dobu a ukázat vše bez příkras v surové realitě. A ne ve stylu: zlí Němci, dobří Češi. Místo toho vznikl jakýsi galimatyáš, ze kterého si těžko současná generace něco odnese.

Třaskavé téma

Juraj Herz se rozhodl vstoupit na tenký led a rozhodl se zpracovat i v dnešní době velice třaskavé téma, kolem kterého i mnozí historikové chodí po špičkách – válečné soužití Čechů a Němců během německé okupace a hlavně období těsně po porážce nacistického Německa.

Film začíná v dnešní době často používaným překotným vrhnutím do děje, kdy sledujeme poslední záběry celého filmu. Divoký odsun Němců, kde ústředním motivem je matka s dítětem.

Následně se vracíme do roku 1937, seznamujeme se s Augustem Habermannem (Mark Waschke) – Němcem a majitelem mlýna, který žije v Sudetech. Za ženu má Češku (Hannah Herzsprung), kterou jsme viděli právě v úvodní sekvenci filmu. Ta má židovské předky, ale neví o tom. Což do začátku druhé světové války nebyl problém. Nejlepším přítelem Habermanna je hajný Březina (Karel Roden), který má naopak německou manželku a v rukávu spoustu životních moudr.

Děj se posouvá do roku 1938 a na scéně se poprvé objevuje dalších z hlavních postav velitel jednotky SS Koslowský (Ben Becker). Ten si okamžitě v severomoravském městečku Bludov, kam je film umístěn, sjednává respekt.

Habermann se během války snaží všemožně uchránit své pracovníky před německou tyranií, řeší spory s Koslowským, strachuje se o svého bratra Hanse, který se stal skvělým příkladem propadnutí německé propagandě, chrání odbojáře z mlýna, jak jen mu jeho německá krev dovolí. A paradoxně je to nakonec právě on, kdo po válce nejvíc trpí za zemřelé, které tak dlouho chránil.

Nevyužitý potenciál

Téma poválečného odsunu Němců bylo od svého zrodu až do počátku 90. let silně tendenčně a jednostranně vykreslované. Nepřipouštěla se diskuze. Odsun byl brán jako spravedlivá odplata. A většina lidí jej vnímala jako konečné vítězství nad mnohaletým německým útlakem.

Velké naděje v nestrannost a nadhled filmu vzbuzoval také fakt, že produkce se rozdělila mezi českou, rakouskou a německou stranu. Snímek byl zároveň uváděn jak v českých, tak německých kinech. Byla zde vidět ochota domluvit se, aby nešlo o čistě pro nebo protiněmecký film, což dokumentuje i obsazení dobrých a zlých Němců a dobrých a zlých Čechů.

Ale to je, bohužel, z pozitiv asi tak všechno. Přitom pro Juraje Herze šlo v tomto případě o vysněné dílo. Bohužel zde platí, že i když se sejde vynikající režisér a skvělé téma, není to vždy zárukou dokonalého výsledku. Přitom Herz má za sebou takové majstrštyky jako Spalovač mrtvol nebo Petrolejové lampy. Ne, že by Habermannův mlýn byl nudným filmem, ale rozhodně nepřináší takové emoce a nepůsobí natolik silným dojmem, aby v lidech po jeho zhlédnutí zanechal dostatečně silné stopy.

Vůči příběhu nemám žádné zvláštní výhrady. Je silný, s potenciálem oslovit. Bohužel, to, co nejvíc pokulhává a sráží celý příběh dolů, je režie. Prakticky každá postava, Habermanna nevyjímaje, je zde vykreslena v černo-bílých barvách. Buďto je dobrá, nebo zlá. Žádné mezi, žádné pochybnosti o svém jednání, žádné výčitky a nulový osobnostní vývoj. Přijde na plátno, odvykládá si svou část a zase odejde. O nějakém backgroundu nemůže být řeč, takže divák může jen těžko chápat některé skutky, které postavy vykonávaly. Jedinou herecky výraznější postavou je největší kamarád mlynáře – Březina (Karel Roden), samotář věčně uzavřený do sebe.

Roden je spolu s Janem Hrušínským, který hraje majitele hotelu, jediným, který ve filmu zanechal alespoň jakousi stopu. Hlavní hrdina Mark Waschke je nevýrazný a právě ve scénách s kamarádem Březinou tahá vždy za kratší konec. Až během filmu čím dál víc

vyvstává otázka, zda by nebylo lepší Rodena s Waschkem vyměnit. Ostatní hrají monotónní charaktery bez vývoje. Žádného překvapení se zde nedočkáte. Pokud se na začátku filmu daná postava zapsala negativně, bude se tak jevit po celý zbytek snímku a naopak.

Přitom bylo zaděláno na silný film.. Skvělí herci, solidní scénář Josefa Urbana, po celou dobu natáčení zamračené počasí dokreslující tíživou atmosféru. Z mlynářova dilema, kdy se s Koslowským dohaduje o počtu Čechů, které může zachránit, se mohla stát velmi silná scéna. Zde však působí jaksi prázdně. A to se pořád bavíme o muži, který tak mistrně ztvárnil pana Kopfrkingla. Kdo by si nevzpomněl na větu: „Lakmé, co kdybych tě, drahá, oběsil?“ Jen při představě té scény mi pořád běhá mráz po zádech, což se u Habermannova mlýna mělo dít několikrát.

Další, ne úplně šťastnou volbou, bylo míchání němčiny s češtinou. Skvělý výkon Bena Beckera v roli velitele SS shazuje právě český dabing. Vždyť snad celou první třetinu filmu mluví německy (s českými titulky), a to samé vyžaduje i od Čechů. O pár chvil později už šišlá nesmírně nepříjemnou češtinou, a to dokonce i se svými německými kumpány! Proč tomu tak je, netuší snad ani sami tvůrci.

Možná nejlepší scénou je až ta úplně poslední, kdy Herz mistrně využil pohled na ženu s křížkem kolem krku, židovskou hvězdou na kabátci a „enkem“ na ruce.

Ani při nejlepší vůli nelze tvrdit, že Herz vytvořil nadprůměrné dílo, na které se bude dlouho vzpomínat. Ano, film má silný příběh, jeho potenciál však, bohužel, zůstal nevyužit. Jako plus se dá uvést, že se Herz vyvaroval tendenčnímu přiklonění se na jednu stranu. Dokázal udržet až dokumentární linku, sledující neutěšenou pasáž českých dějin, která by neměla být zapomenuta. A že je to dokumentování dosti povrchní? Díky alespoň za něj!

Známka: 6/10

6 Závěr

Je to obecně uznávaný fakt, který nám říká, že skutečné události se postupně stávají historickými. Podle toho, kdo danou skutečnost zaznamenává, jsou také události přetvářeny. Z historie se tak pomalu stává legenda, ve které se fakta rozcházejí, a to především proto, že si historikové často navzájem protiřečí. Nakonec přijde doba, po pěti stech, možná tisíci letech, kdy se všechna fakta jedné i druhé strany, všechny protimluvy, nepřesné i přesné informace, spojí do jednoho jediného pravděpodobně univerzálního mýtu, v němž nerozeznáme pravdu od fikce. Ono už na tom tak či onak nezáleží. Je však pravdou, že některé události jsou pokřívovány hned poté, co se staly. Mění se v mýtus snad ještě dřív, než sejdou z myslí. Možná to je jeden z důvodů, proč jsme se rozhodli pro svou bakalářskou práci studovat historii.

Politická reprezentace v poválečném Československu se na odsun německého obyvatelstva dívala jednoznačně. Žádná z politických stran nevybočovala z řady, všechny s ním souhlasily a považovaly ho za jednu z nejvýznamnějších událostí československé historie, čímž se také bezpochyby stal. Vždyť i prezident Edvard Beneš během exilu ve Velké Británii a pak i po návratu do vlasti často zdůrazňoval, že transfer Němců z republiky je jediné možné vyústění vzniklé situace.

Situace, které paradoxně předcházela řada století společného soužití Čechů s Němci. Ne vždy ideálního a ne vždy bezproblémového. Ale přesto soužití. A to už od středověku, kdy němečtí přistěhovalci kolonizovali pohraničí českých zemí. Jako doklad německého historického vlivu uvádíme i osobu prvního pražského biskupa Dětmara, který do českých zemí přišel ze Saska. Postupným vývojem se dostáváme do Rakouska-Uherska, kde situace česko-německého společenství nabírá větších obrátek a objevují se první náznaky Národního obrození v českých zemích, které nakonec vyústily po první světové válce k osamostatnění Československa jakožto jednoho z nástupnických států. V té době bylo také Hlučínsko připojeno k Československu. Lidé, kteří tak celý život mluvili buďto moravsky nebo německy, se nyní museli učit česky. Pokud tedy nevyužívali některou z německých škol, kterých bylo v celé republice poskrovnu. Tehdy se také začalo uvažovat o zavedení tzv. německých žup, které sice budou součástí první republiky, ale ve kterých si budou vládnout sami Němci. K tomu nakonec nedošlo, ale německé etnikum v československém pohraničí si našlo jiné východisko – Sudetoněmeckou stranu Konrada Henleina.

Při zkoumání odsunu německého obyvatelstva z obou obcí bylo důležité dát do souvislosti jejich minulost, která je značně spleťtá a propojená. Od roku 1742 totiž patřily pod Pruské Slezsko, tím pádem i místní obyvatelé byli Prusové. Od roku 1920 se direktivně staly Čechoslovačky, aby byli v roce 1938 opět začleněni do Německé říše. Je tak logické, že největší počet vysídlených Němců z Hlučínska je právě z těchto dvou obcí, které měly i po 20-ti letech v první republice dominantní německý charakter. Obyvatelé tak bez vlastního přičinění doplatili na to, že si jejich území velmocí přehazovaly jako horký brambor. A právě tato paradoxní situace spolu s vysídlením téměř celých obcí může za to, že ani po téměř sedmdesáti letech, není hospodářská situace v Sudicích ani Třebomí žádná sláva.

Z hlediska dobového tisku zkoumaného v naší práci vyznívá, že obě strany, tedy jak KSČ, tak ČSL se k Němcům, potažmo odsunu německého obyvatelstva z republiky, stavěly pozitivně. Oba zmíněné deníky Hlas i Nová svoboda nabádaly lidi, aby si s Němci nic nezačínali, že jsou to zrádci a kolaboranti a pravidelně lid československý informovaly, že budou odsunuti. Rozdíl mezi oběma tiskovinami byl v občasných článcích zabývajících se odsunem ze zahraničí. Zatímco Nová svoboda dávala přednost především komunikátům sovětským, Hlas čerpal z francouzských, popřípadě britských redakcí.

V úplném závěru se naše snaha zaměřila na aplikování poznatků z knih, archiválií a dalších zdrojů v současné žurnalistice. Cílem našich textů mělo být současné mainstreamové publikum. Úvodní článek nastiňuje základní problematiku odsunu, je podepřen také několika výzkumy o tom, jestli si lidé nyní myslí, že byl odsun spravedlivý nebo nikoliv. V následném rozhovoru s Annou Gargošovou se vracíme zpátky do minulosti, když nám na otázky odpovídá žena, která byla také na seznamu pro odsun, ale nakonec v republice zůstala. Co si o odsunu myslí dnešní lidé se ptáme v anketě a žurnalistickou část končíme recenzí filmu Juraje Herze – Habermannův mlýn, který se odsunu bytostně dotýká.

Česko-německé vztahy jsou stále velmi třaskavým tématem a to i po tolika letech od posledního společného soužití. Vždyť i dnes je Německo největším obchodním partnerem České republiky. Otázce vztahů s Němci se nevyhýbají ani historikové, politici, čeští ale i němečtí čtenáři. Jak jsme nastínili výše, po letech se událost mění v historii a s přirozeným vymíráním přímých účastníků této česko-německé tragédie bude o to těžší rozlišit, kde byla ona pravda. Ani my jsme ve své práci nevyužili všech poznatků a zdrojů, jelikož téma odsunu německého obyvatelstva je příliš rozmanité a někdy těžko uchopitelné téma.

Seznam použité literatury:

Monografie:

BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000, 191 s. ISBN 978-802-4428-741.

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8.

BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. Praha: Gallery, c2002, 302 s., [1] l. obr. příl. (barev.). ISBN 80-860-1055-4.

BENEŠ, Edvard. *Odsun Němců z Československa: výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940-1947*. Vyd. 1. Editor Karel Novotný. Praha: Dita, 1996, 237 s. ISBN 80-859-2606-7.

BRANDES, Detlef a Petr DVOŘÁČEK. *Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o "transferu" Němců z Československa a z Polska*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2002, 499 s. ISBN 80-726-0070-2.

GERŠLOVÁ, Jana a SEKANINA, Milan. *Teze k přednáškám předmětu Dějiny národního hospodářství*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Ekonomická fakulta, 2002. 128 s. ISBN 80-248-0203-1.

HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, 315 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 45. sv. ISBN 978-807-4190-100.

KOSSERT, Andreas. *Chladná vlast: historie odsunutých Němců po roce 1945*. 1. vyd. Překlad Jiří Strážnický, Jan Mattuš. Brno: Host, 2011, 473 s. ISBN 978-807-2944-149.

MALOHLAVA, R.; KÁŇA, O.; MARIÁNEK, V.. *Stručný přehled vývoje Hlučínska*. Ostrava : Dům osvěty v Hlučíně, 1960. 79 s.

NĚMEČEK, Jan. *Cesta k dekretům a odsunu Němců: datová příručka*. 1. vyd. Praha: Litera Bohemica ve spolupráci s nakladatelstvím Baronet, 2002, 152 s. ISBN 80-721-4519-3.

PLAČEK, Vilém. *Prajáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Vyd. 1. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, 2000, 164 s. ISBN 80-902-5265-6.

SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola Ekonomická, Nakl. Oeconomica, 2004. ISBN 978-802-4507-552.

STANĚK, Tomáš. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: (1918-1948) : studijní materiál*. Vyd. 1. Ostrava: Amosium servis, 1992, 111 s. Amosium servis pedagogům. ISBN 80-854-9804-9.

ŠRÁMEK, Rudolf, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Jména obcí a sídel na Hlučínsku: průvodce po místních jménech specifického regionu Moravskoslezského kraje*. 1. vyd. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2013, 69 s. ISBN 978-802-6054-375.

Sborníky:

BAJGER, Lubomír. K odsunu Němců z Ostravska. In *Slezský sborník*, 1968, roč. 66 (26), č. 2,

LINZMAJEROVÁ, Marta. K poválečnému vývoji obce Sudice v letech 1945-1948. In *Vlastivědné listy*, 2012, roč. 38, č. 2, s. 32

MALCHÁRKOVÁ, Anna. Ukryto za zdi. In *Hlučínsko: vlastivědný časopis Muzea Hlučínska*, 2011, roč. 1, č. 2, s. 13

PLAČEK, Vilém. Problém národních menšin v Československu za války a v letech 1945-1948. In *Slezský sborník*, 1969, roč. 67 (27), č. 4.

Státní okresní archiv Opava, fond: MNV Sudice 1945-1990

Internetové zdroje:

MOTÝL, Ivan. *Třebom vs. Rohov. Pohraničí volí komunisty už 64 let*. [online]. Praha: 2010 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/trebom-vs-rohov-pohranici-voli-komunisty-uz-64-let_170601.html#.U1pJivl_urg

SKŘÍPSKÝ, Marek. *Program československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků přijatý 5. Dubna 1945 v Košicích, tzv. Košický program*. [online]. [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: http://www.svedomi.cz/dokdoby/1945_kosvlpr.htm

Statistický úřad Praha, dostupný z:
[http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/1568B533A4FF4163C1256E660041B9D4/\\$File/tab3_30.xls](http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/1568B533A4FF4163C1256E660041B9D4/$File/tab3_30.xls)

TVRDÁ, Eva. *Hlučínsko (pár poznámek z historie)*. [online]. Praha: 2011 [cit. 2014-04-12] .
Dostupné z: <http://tvrda.blog.idnes.cz/c/187931/Hlucinsko-par-poznamek-z-historie.html>

Dobový tisk:

Hlas (11.5.1945 – 31.3.1946)

Nová svoboda (5.5. 1945 – 31.3.1946)

Seznam zkratek:

CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČSR	Československá republika
DNSAP	Německá národně socialistická strana dělnická
KSČ	Komunistická strana Československa
NSDAP	Národně socialistická německá dělnická strana
SdP	Sudetoněmecká strana
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SS	Schutzstaffel (česky ochranný oddíl)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 9.5.2014

Matěj Tomíček

